

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT
2020

Akademisk frihet, forskningsetik och integritetsskydd

En studie av det självständiga studentarbetet, dess funktion och begränsningar

HANNAH FRISELL

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Hannah Frisell

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Akademisk frihet, forskningsetik och integritetsskydd. En studie av det självständiga studentarbetet, dess funktion och begränsningar.

Engelsk titel: Academic freedom, research ethics and protection of privacy. A study of the independent student work, its function and limitations.

Författare: Hannah Frisell

Färdigställt: 2020

Abstract: The student's independent work, often in the form of a thesis, plays an important role in higher education at Swedish universities. However, since the GDPR came into effect in 2018, some Swedish universities have limited their students' processing of sensitive personal data, while other universities have not. This thesis studies the reasons behind the regulations, in relation to the principle of academic freedom as well as research ethics and the universities' mission of providing higher education and research to society. Using these concepts as a theoretic framework, the thesis then analyses how ten Swedish universities position themselves in regards to their students processing personal data, and complements the analysis with two semi-structured interviews with representatives of library and information science educations at two universities. The thesis explores the boundaries and the grey areas between the concepts of education and research, and discusses the possible implications and consequences of applying limitations to what students can and cannot research, for higher education in general and for library and information science in particular. The conclusion is that the question of whether students should be allowed to process personal data is as much a question of democracy as of academy, and that a further, critical discussion is needed within the academic sector.

Nyckelord: studentarbete, akademisk frihet, forskningsetik, dataskyddsförordningen, känsliga personuppgifter, utbildningsuppdrag, forskning, kunskapsproduktion

Innehåll

1	INLEDNING	1
1.1	PROBLEMFÖRMULERING	2
1.2	SYFTE.....	3
1.3	FRÅGESTÄLLNINGAR.....	3
2	BAKGRUND.....	4
3	TIDIGARE FORSKNING OCH LITTERATUR.....	7
3.1	STUDENTARBETET SOM PROCESS OCH DOKUMENT	7
3.2	STUDENTARBETET SOM VETENSKAPLIGT DOKUMENT.....	8
3.3	STUDENTARBETET OCH PRINCIPEN OM AKADEMISK FRIHET	10
4	METOD	12
5	RESULTAT AV DOKUMENTANALYS.....	15
6	RESULTAT OCH ANALYS AV INTERVJUER.....	20
6.1	KUNSKAPSPRODUKTION OCH FORSKNING	20
6.2	STUDENTARBETET	21
6.3	BEHANDLING AV PERSONUPPGIFTER.....	23
7	DISKUSSION	27
8	SLUTSATS.....	33
	KÄLLFÖRTECKNING	I
	BILAGA 1: FÖLJEBREV, KONTAKT INFÖR INTERVJU	V
	BILAGA 2: INTERVJUGUIDE	VI
	BILAGA 3: LÄNKAR TILL LÄROSÄTENAS DOKUMENT	VIII

1 Inledning

Den här uppsatsen har sitt ursprung i en helt annan uppsats.

Som avslutning på min utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap ville jag skriva min kandidatuppsats om ett ämne som jag själv kände starkt för och som dessutom kunde vara relevant såväl för andra bibliotekarier som för biblioteksverksamhet i stort. Eftersom jag är intresserad av hbtq-personers livsvillkor ville jag genomföra en kvalitativ användarstudie med hbtq-personer om hur de själva såg på sina informationsbehov och i vilken utsträckning folkbibliotek var relevanta för att möta dessa behov.¹ Det fanns emellertid ett problem med min uppsatsidé: som student på grundnivå vid Högskolan i Borås fick jag inte lov att behandla känsliga personuppgifter, och eftersom uppgift om sexuell läggning och könsidentitet är känsliga personuppgifter kunde jag inte tillåtas genomföra uppsatsen.

Detta besked gav upphov till känslor av både besvikelse och frustration, men väckte också helt nya frågor om studentarbetets roll och funktion; om balansen mellan forskningsetik, integritetsskydd och akademisk frihet; och vilka eventuella konsekvenser som begränsningar av studentarbeten på sikt kan få för såväl enskilda ämnen som för samhället i stort. En kandidatuppsats har inte utrymme för att gå in i alla dessa frågor på djupet, men jag avser att i denna uppsats kunna ge en bild av hur läget kring dessa frågor ser ut idag, och därigenom öppna upp för en vidare och kritisk diskussion. För att kunna göra det kommer jag att göra en beskrivning av bakgrunden till det läge vi har idag, en dokumentanalys av tio olika lärosätens ställningstaganden till studenters personuppgiftsbehandling samt två kompletterande intervjuer.

Jag kommer huvudsakligen att använda begreppet ”studentarbete” i uppsatsen, och avser med detta begrepp högskolestudenters självständiga arbeten inom grundnivå och avancerade nivå. Anledningen till att jag inte använder ”uppsats” är för att inte riskera att begränsa tankarna – varken mina egna, respondenternas eller läsarens – endast till kandidatuppsatser. Det är också så att ett genomfört självständigt arbete inte per automatik innebär att studenten kan ta ut en akademisk examen, varför jag inte heller använder ”examensarbete”. I intervjuguiden används dock ordet ”studentuppsats”, och bör ses som synonymt med övrig användning av ”studentarbete”.

¹ HBTQ är en akronym som används som ”ett paraplybegrepp för homo- och bisexuella, transpersoner och personer med queera uttryck och identiteter” och som har varit i bruk i Sverige sedan år 2000. (Källa: RFSL, *Hbtq*, <https://www.rfsl.se/hbtq-fakta/hbtq/>, hämtad 2019-09-06).

I vissa sammanhang expanderas akronymen med fler bokstäver för att inrymma fler identiteter, till exempel HBTQIA+, och ibland förekommer bokstäverna i en annan ordning för att skifta fokus mellan de olika grupperna, exempelvis QTBIH. Idag behandlas akronymen ofta som ett eget begrepp och används för att antingen belysa eller framhäva personer som omfattas av begreppet i förhållande till andra grupper eller till samhällsfenomen. Några exempel på detta är ord som hbtq-frågor, hbtq-perspektiv och hbtq-certifiering.

1.1 Problemformulering

Högre utbildning, det vill säga utbildning på högskolenivå, fyller en viktig funktion i samhället. Universitetens och högskolornas uppdrag är att bedriva utbildning och forskning, samverka med det omgivande samhället samt verka för att forskningsresultat kommer till nytta.² Utbildningen ska vila på ”vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet”.³ Som ett led i många högskoleutbildningar behöver studenten genomföra ett eller flera självständiga arbeten för att kunna ta examen.⁴ Det är genom det självständiga examensarbetet, ofta i form av en uppsats, som studenten visar att hen behärskar ett vetenskapligt förhållningssätt, kan använda vetenskapliga metoder, analysera empiri samt resonera och diskutera resultat på ett självständigt och kritiskt sätt.⁵ Arbetet ska ofta genomföras med forskningsliknande arbets- och tillvägagångssätt, och med utgångspunkt i tidigare forskning. Studentens val av ämne eller metod kan influeras av den forskning som bedrivs på det egna lärosätet, eller av tidskriftsartiklar eller aktuella frågeställningar inom ämnet. Studentarbetet kan också ha en potential för att fånga upp nya företeelser på ett tidigt stadium. Tack vare sitt begränsade omfång och korta tidsramar kan studentarbetet undersöka nya fenomen tidigt, om än inte på djupet eller i större utsträckning. Resultaten av den sortens studier kan potentiellt influera eller inspirera vidare forskning.

En viktig princip för att högskolorna ska kunna utföra sina uppdrag har historiskt sett varit principen om akademisk frihet. Akademisk frihet kan beskrivas på olika sätt, men jag har valt att i den här uppsatsen utgå från Nationalencyklopedins definition som jag anser väl sammanfattar principen på följande sätt: ”den marginal av frihet som institutioner inom utbildningsväsendet åtnjuter i förhållande främst till statliga organ, såsom regering och centrala ämbetsverk, men även till kyrkan. Historiskt sett har akademisk frihet främst avsett universitetens frihet att utan restriktioner ’söka sanningen’”.⁶ Denna frihet är dock inte helt utan restriktioner; lagar som bland annat högskolelagen, etikprövningslagen och dataskyddsförordningen bildar en stomme av lagar för hur forskning och utbildning får bedrivas. Denna lagstiftning, tillsammans med andra etiska riktlinjer, utgör ett ramverk för att kunna bedriva etisk forskning, och balansera å ena sidan samhällets kunskapsbehov och akademisk frihet, å andra sidan värna människors rättigheter och integritet.

Dataskyddsförordningen är en relativt ny lag vars syfte är just att skydda den enskildas integritet gentemot organisationer, företag och myndigheter. Den trädde i kraft i maj 2018 och sedan dess har flera lärosäten i Sverige infört regler som med hänvisning till dataskyddsförordningen begränsar studenters behandling av personuppgifter, framför allt känsliga personuppgifter. Denna begränsning kan försvåra utforskandet av vissa

² Universitetskanslersämbetet, *Universitet och högskolor*. <https://www.uka.se/fakta-om-hogskolan/universitet-och-hogskolor.html>, hämtad 2019-12-20.

³ Högskolelag (1992:1434), 1 kap, 2 §. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskolelag-19921434_sfs-1992-1434, hämtad 2019-12-21.

⁴ Nyberg, Rainer & Tidström, Annika (red.). *Skriv vetenskapliga uppsatser, examensarbeten och avhandlingar*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur AB. 2012. S. 34.

⁵ Nyberg & Tidström, s. 34.

Söderbom, Arne & Ulvenblad, Pia. *Vårt att veta om uppsatsskrivande – rapporter, projektarbete och examensarbete*. Lund: Studentlitteratur AB. 2016. S. 13f.

⁶ Husén, Torsten. *Nationalencyklopedin*, akademisk frihet.

<http://www.ne.se.lib.costello.pub.hb.se/upplagsverk/encyklopedi/lang/akademisk-frihet>, hämtad 2019-12-09

frågor, till exempel som i mitt fall vid användarstudier med minoritetsgrupper inom biblioteks- och informationsvetenskap.

I den här uppsatsen vill jag undersöka vilka konsekvenser en sådan tolkning och tillämpning av lagar kan få för lärosätenas utbildnings- och forskningsuppdrag. Jag vill också ta reda på om det finns en risk för ökad likriktning bland uppsatser på grund- och avancerad nivå, eller för att färre metoder blir tillgängliga för studenter att använda vid insamling av empiri. Vidare vill jag även undersöka om principen om akademisk frihet kan påverkas, och vad allt detta kan innebära för biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningar.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att bidra med kunskap om studentarbetet som vetenskaplig process och dokument, dess förhållande till forskning och kunskapsproduktion, samt huruvida dess roll och funktion kan komma att förändras i och med eventuella begränsningar av studenters personuppgiftsbehandling vid vissa lärosäten.

1.3 Frågeställningar

För att nå syftet kommer jag att utgå från tre övergripande frågeställningar:

- Hur framställs det självständiga studentarbetet och dess roll och funktion i högre utbildning, i såväl texter om vetenskapligt skrivande som av anställda vid svenska lärosäten?
- Hur ställer sig olika svenska lärosäten till studenters behandling av personuppgifter, särskilt i samband med uppsatser och examensarbeten?
- Vad kan en begränsning av studenters personuppgiftsbehandling innebära, för högskoleutbildning i allmänhet och för biblioteks- och informationsvetenskap i synnerhet?

2 Bakgrund

Som nämnts i problemformuleringen finns ett flertal lagar som på olika sätt reglerar forskning och hur den får gå till. Anledningen är att forskning, både historiskt och även idag, inte alltid genomförts på ett etiskt sätt, och särskilt inte forskning som på ett eller annat sätt handlar om människor. Det tydligaste exemplet på detta är den forskning som genomfördes i Nazityskland under andra världskriget och som, efter världskrigets slut, resulterade i framtagandet av den så kallade Nürnbergkoden – en kod för medicinsk forskning och hur sådan skulle bedrivas.⁷ Sedan dess har ett flertal andra författningar och direktiv tagits fram som på olika sätt berör och reglerar forskningsetik, inte minst FN:s *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna* och flera Europakonventioner.⁸

En av de i Sverige mest framträdande lagarna på det här området är lagen om etikprövning av forskning som avser människor (SFS 2003:460), ofta kallad etikprövningslagen. Andra viktiga lagar är till exempel patientdatalagen (SFS 2008:355) och djurskyddslagen (SFS 2018:1192), och dessa kompletteras med skrifter som till exempel Vetenskapsrådets *God forskningssed*. Syftet med dessa konventioner, lagar och riktlinjer är att skydda den enskilda mot eventuell skada och ”övergrepp i vetenskapens namn”, och har utgångspunkten att ”forskning bara får godkännas om den kan utföras med respekt för människovärdet [---] Människors välfärd skall ges företräde framför samhällets och vetenskapens behov”.⁹ Samtidigt kan frågan om kunskapsintresset, det vill säga samhällets behov av nyttig forskning, inte heller helt förkastas, och forskningen behöver fortfarande kunna säga något om det som studerats för att vara meningsfull.¹⁰ Forsman beskriver den här balansgången som en fråga om dels inomvetenskaplig, dels utomvetenskaplig forskningsetik, där den inomvetenskapliga forskningsetiken behandlar just frågan om kvalitet och mening, och den utomvetenskapliga handlar om hänsyn, både i forskningssituationen och i fråga om konsekvenser och användning av forskningen och dess resultat på sikt.¹¹

Frågan om hur etisk forskning ska bedrivas är inte på något sätt varken lättvindig eller statisk. Nya vetenskapliga frågor, metoder och resultat väcker nya frågor och därigenom nya etiska problem.¹² Forskningsetik, och för den delen även forskareetik, är heller inte något som bara berör forskare utan även studenter, och forskningsetiska hänsyn måste tas även i studentarbeten. Studentarbeten omfattas dock inte av etikprövningslagen, vilket framgår i dess andra paragraf:

I denna lag avses med forskning: vetenskapligt experimentellt eller teoretiskt arbete för att inhämta ny kunskap och utvecklingsarbete på

⁷ Codex. *Forskning som involverar människan*. <http://www.codex.vr.se/forskningmanniska.shtml>, hämtad 2019-12-20

⁸ Codex

⁹ Vetenskapsrådet. *God forskningssed*. 2017. S. 7. <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>, hämtad 2019-12-20. Codex.

¹⁰ Forsman, Birgitta. *Forskarens frihet: om makt och moral*. Lund: Studentlitteratur AB. 2007. E-bok. S. 21

¹¹ Forsman, s. 21f

¹² Vetenskapsrådet., s. 7.

vetenskaplig grund, dock inte sådant arbete som utförs inom ramen för högskoleutbildning på grundnivå eller på avancerad nivå.¹³

Ovanstående definition av forskning är intressant att studera för denna uppsats. Paragrafen beskriver vad som i just denna lag menas med begreppet forskning – en specifik form av arbete med ett specifikt syfte, men även att ”sådant arbete”, när det sker på grund- och avancerad utbildningsnivå, inte omfattas av etikprövningslagen. Detta förtydligas även på Etikprövningsmyndighetens webbplats, under sidan *Vanliga frågor*.¹⁴ Anledningen till att studenters arbeten inte omfattas av etikprövningslagen, trots att det alltså enligt lagen rör sig om *samma sorts arbete* med *samma sorts syfte*, kan vara en oro över att studenter inte skulle kunna leva upp till de forskningsetiska krav som en etikprövning ställer på arbetet.

Forsman hänvisar till ett betänkande till lagen där det ”sägs om uppsatser i studenters grundutbildning att de inte bör etikprövas ’främst därför att generellt lärs inte vetenskapsmetodik eller ämnesrelaterade etiska överväganden ut under grundutbildningar’”.¹⁵ Forsman ställer sig tveksam till om brist på utbildning skulle vara ett fullgott skäl att slippa etikprövning; mer rimligt vore kanske att i högre grad inkludera vetenskapsmetodik och forskningsetik i grundutbildningar, så att studenterna får tillräcklig kunskap. Flera utbildningar innehåller också dessa ämnen och moment, just i syfte att förbereda studenten inför det självständiga arbetet och som en del av utbildningen i ett vetenskapligt förhållningssätt och god forskningssed.

Etikprövningslagen ska bland annat tillämpas på forskning som innefattar behandling av ”personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter)” och personuppgifter om lagöverträdelser.¹⁶ I den artikel som etikprövningslagen hänvisar till står det att läsa följande om känsliga personuppgifter:

Behandling av personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening och behandling av genetiska uppgifter, biometriska uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person, uppgifter om hälsa eller uppgifter om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning ska vara förbjuden.¹⁷

Det är alltså förbjudet att behandla dessa typer av personuppgifter, som ofta kallas känsliga personuppgifter. I den efterföljande artikeln, 9.2, listas dock en rad undantag till detta förbud, bland annat om den registrerade personen har lämnat sitt uttryckliga samtycke till behandlingen. Ett annat undantag som uppges, och som också har

¹³ Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor. § 2.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003460-om-etikprovning-av-forskning-som_sfs-2003-460, hämtad 2019-11-30.

¹⁴ Under frågan ”Behöver jag ansöka om etikprövning för studentarbeten på grund- eller avancerad nivå?” svarar myndigheten: ”Studentarbeten på grund- eller avancerad nivå (kandidat- eller magisternivå) omfattas inte av etikprövningslagen. Om man däremot har tänkt använda materialet i ett forskningsprojekt är forskningen prövningspliktig.”

Etikprövningsmyndigheten. *Vanliga frågor*. <https://etikprovningmyndigheten.se/vanliga-fragor/>, hämtad 2019-12-05.

¹⁵ Forsman, s. 16

¹⁶ Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor. § 3.

¹⁷ Datainspektionen. *Dataskyddsförordningen*. Artikel 9.1. <https://www.datainspektionen.se/lagar--regler/dataskyddsförordningen/dataskyddsförordningen---fulltext/#9>, hämtad 2019-12-20.

betydelse för högskolornas utbildnings- och forskningsverksamhet, är behandling för bland annat vetenskapliga forskningsändamål.¹⁸ Datainspektionen förtydligar att även vid forskning måste forskaren ”införa särskilda åtgärder för att skydda de registrerades grundläggande rättigheter och intressen”.¹⁹ Det är alltså inte fritt fram att använda känsliga personuppgifter hur som helst, och etikprövning kan vara en lämplig åtgärd för att skydda de medverkandes integritet.²⁰

Till skillnad från etikprövningslagen ger dataskyddsförordningen emellertid ingen definition av vad som avses med begreppet forskningsändamål, vilket lämnar både begreppet och undantaget öppna för tolkning. Det öppnar upp för frågor om vem som kan bedriva forskning och vad som kan räknas som forskningsändamål. Etikprövningslagens definition säger ingenting om vad som är forskning eller inte, utan bara vad för slags ”vetenskapligt experimentellt eller teoretiskt arbete” som omfattas av just den lagen.²¹ Detta kan leda till olika tolkningar av dataskyddsförordningen, dess undantag för behandling av känsliga personuppgifter, och som kommer att framgå i kommande avsnitt, även synen på huruvida studenters självständiga arbete kan sägas falla inom detta undantag eller inte.

¹⁸ Datainspektionen. *Dataskyddsförordningen*. Artikel 9.2.j

¹⁹ Datainspektionen. *När känsliga personuppgifter får behandlas*. <https://www.datainspektionen.se/lagar--regler/dataskyddsförordningen/kansliga-personuppgifter/nar-kansliga-personuppgifter-far-behandlas/>, hämtad 2019-11-16.

²⁰ Datainspektionen. *När känsliga personuppgifter får behandlas*.

²¹ Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor. § 2.

3 Tidigare forskning och litteratur

3.1 Studentarbetet som process och dokument

Det självständiga studentarbetet utförs ofta under en särskild delkurs i slutet av utbildningen. Arbetet liknar i mångt och mycket den undersökningsprocess som Andersen beskriver som kunskapsproduktionens process, bestående av problemformulering, empiri, konklusioner och teori, samt analys och tolkning av dessa beståndsdelar.²² Den färdiga uppsatsen är både en del av och målet med processen; såväl en dokumentation av arbetet som det dokument som studentens arbete syftar till att producera. Man kan också se den här arbetsprocessen som ett konkret exempel på Bucklands tre olika definitioner av information:

- studenten informerar sig (information-as-process)
- studenten får ny kunskap (information-as-knowledge)
- studenten presenterar sitt arbete och dess resultat i form av en skrift (information-as-thing).²³

Processen ovan svarar också mot den modell som inom informationsvetenskapen ibland kallas för DIKW-hierarkin. DIKW står för data, information, kunskap och visdom, och modellen visar hur data bildar information som leder till kunskap och till slut visdom.²⁴ Uppsatsen som produkt (information-as-thing) blir en fysisk representation av både arbetsprocessen och den nya kunskap som processen eventuellt resulterat i.²⁵ Det är också denna produkt som examineras och opponeras, och sedan – om den blir godkänd – kan publiceras och spridas. Uppsatsen blir ett *dokument*.

Ferraris menar att ordet dokument betyder ”what shows or represents some fact”, och presenterar tre sfärer av sammanhang där ordet används.²⁶ Dessa tre sfärer är den historiska, den informativa och den juridiska, där Ferraris menar att den juridiska sfären bör förstås ”in a broad sense, having to do with the overall process of inscription of anything that appears socially important, from the economy to religion, in line with the analyses offered of writing and archiwriting”.²⁷ Vidare menar Ferraris att om själva den fysiska formen är en representation av fakta, så är innehållet ”the inscription of an act”.²⁸ Denna syn på dokument som bärare av nedtecknandet av en handling ligger mycket nära Bucklands syn på information-as-thing som en slags bevismaterial:

"Evidence" is an appropriate term because it denotes something related to understanding, something which, if found and correctly understood, could change one's knowledge, one's beliefs, concerning some matter.

²² Andersen, Ib. *Den uppenbara verkligheten. Val av samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur AB. 1998. S. 22ff

²³ Buckland, Michael K. Information as Thing. *Journal of the American Society for Information Science*, 42, no. 5, 1991: 351-360. <http://search.proquest.com/docview/216897238/>, hämtad 2019-12-21. S. 351.

²⁴ Rowley, Jennifer. The wisdom hierarchy: representations of the DIKW hierarchy. *Journal of information science*, 33, no. 2, 2007: 163-180. <https://doi.org/10.1177/0165551506070706>. S. 164.

²⁵ Se Buckland, s. 352.

²⁶ Ferraris, Maurizio. *Documentality: why it is necessary to leave traces*. New York: Fordham University Press. 2013. S. 249f

²⁷ Ferraris, s. 250

²⁸ Ibid.

Further, the term "evidence" implies passiveness. Evidence, like information-as-thing, does not *do* anything actively. Human beings do things *with* it or *to* it. They examine it, describe it, and categorize it. They understand, misunderstand, interpret, summarize, or rebut it. They may even try to fake it, alter it, hide it, or destroy it. The essence of evidence is precisely that perception of it can lead to changes in what people believe that they know.²⁹ [kursiv i original]

Sett ur det här perspektivet fungerar studentarbetet, om det godkänns, som just ett bevis på studentens tillägnade kunskaper och färdigheter. Men ett dokument är bara ett dokument om inskriptionen möter vissa kriterier, och dessa kriterier regleras enligt Ferraris i andra dokument.³⁰ För studentuppsatsen återfinns kriterierna till exempel i kursplanen, och det är vid examinationen som en bedömning görs huruvida arbetet är godkänt eller inte. Man skulle därför kunna säga att studentarbetet inte är ett dokument förrän det har godkänts vid en examination, men om det godkänns så fungerar det som ett dokument enligt åtminstone en av de tre betydelsesfärerna: som en informationsbärare. Möjligen skulle man också kunna se studentarbetet ur den juridiska betydelsesfären, om man tillämpar Ferraris bredare syn på begreppet, eftersom studentarbetet ofta ges en social vikt och betydelse. Att ha skrivit till exempel kandidatuppsats kan ses som en milstolpe i livet, och för den som söker jobb kan ämnet för det självständiga arbetet vara en faktor som spelar in vid till exempel en anställningsintervju. Men i vilken utsträckning är studentarbetet just en vetenskaplig process och ett vetenskapligt dokument?

3.2 Studentarbetet som vetenskapligt dokument

Högskoleutbildningen ska ske på en vetenskaplig grund, och vetenskapliga färdigheter, förmågor och förhållningssätt är också krav för att en student ska uppnå både kandidat- och magisterexamen, liksom högre examina.³¹ Vetenskap kan förstås som organiserad kunskap, som uppstår genom ett ”systematiskt och metodiskt inhämtande av kunskap inom ett visst område”.³² Olika vetenskapsinriktningar kan ha olika mål, till exempel en strävan efter att förklara verkligheten eller förstå mänskliga beteenden, och olika metoder för att nå dessa mål.³³ Man kan också använda olika kriterier för att försöka avgöra vad som är vetenskap och vad som inte är det, till exempel Karl Poppers kriterium om falsifierbarhet, det vill säga att en teori eller hypotes måste vara formulerad så att det kan prövas om den stämmer eller inte.³⁴

Ofta är det studentens självständiga arbete som i någon mån ska fungera som ett bevis att studenten tillägnat sig vetenskapliga kunskaper och färdigheter. Studentarbetena

²⁹ Buckland, s. 353.

³⁰ Ferraris, s. 252

³¹ Högskoleförordning (1993:100), bilaga 2. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskoleforordning-1993100_sfs-1993-100, hämtad 2019-12-21.

³² Frängsmyr, Tore. *Nationalencyklopedin*, vetenskap.

<http://www.ne.se.lib.costello.pub.hb.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/vetenskap>, hämtad 2020-01-04.

³³ Frängsmyr.

Sohlberg, Peter & Sohlberg, Britt-Marie. *Kunskapens former. Vetenskapsteori, forskningsmetod och forskningsetik*. 4:e uppl. Stockholm: Liber AB. 2019. S.180–184.

³⁴ Sohlberg, s. 255f.

skrivs enligt de mallar och riktlinjer som det enskilda lärosätet, eller ibland den enskilda utbildningen, tar fram. Formen för arbetet efterliknar ofta i hög utsträckning de beståndsdelar som ingår i forskningsarbetet. Detta syns inte bara i lärosätenas egna riktlinjer och mallar för hur examensarbeten ska se ut, utan också i den uppsjö av handböcker inom vetenskapligt och akademiskt skrivande som finns att tillgå.

I böcker som *Värt att veta om uppsatsskrivande* introduceras läsaren till den vetenskapliga processen och handleds steg för steg i vilka beståndsdelar arbetet ska ha, hur man väljer metod och vilka metoder som står till buds, samt i hur examination och opponering går till.³⁵ Många av dessa böcker, som *Skriv vetenskapliga uppsatser, examensarbeten och avhandlingar*, handlar om mer än en sorts studentarbete, vilket understryker att gränserna mellan examinerande självständiga arbeten på olika nivåer av utbildning inte är helt skarpa.³⁶ Även en bok som *Forskningens hantverk*, vars titel antyder att den riktar sig just till personer som bedriver forskning, skiljer sig inte markant i sina beskrivningar av till exempel hur man formulerar problem och frågeställningar, från böcker som *Att skriva en bra uppsats* eller *Handbok i uppsatsskrivande*.³⁷ Även det examinerande slutseminariet efterliknar ofta det förfarande som gäller vid till exempel disputation av doktorsavhandling, med opponering av en eller flera personer.³⁸ Forskningens former och processer blir därigenom en ledstjärna, ett ideal att leva upp till och söka efterlikna, både vad gäller tillvägagångssätt och presentation. Gränsen mellan forskning och utbildning är dock inte helt tydlig.

Forskning är ett begrepp som står nära både vetenskap och kunskapsproduktion, men det är betydligt snävare. Forskning är enligt Nationalencyklopedin en ”process som genom systematiskt arbete kan frambringe nya kunskaper och ökat vetande”.³⁹ Forsman använder ordet forskning för att beteckna ”systematisk verksamhet, bedriven eller ledd av personer med vetenskaplig utbildning, för att få fram ny kunskap eller ställa samman kunskaper som redan finns”.⁴⁰ Betydelsebärande i båda definitionerna är systematik och kunskap, och det finns ingenting i någon av definitionerna som säger att studenter inte skulle kunna ägna sig åt forskning, till exempel inom det självständiga arbetet. Ändå görs det skillnad på forskning och utbildning i till exempel etikprovningsslagen, och även på högskolorna och deras tillsynsmyndighet Universitetskanslersämbetet, UKÄ.

Enligt UKÄ bedrivs forskning bara av forskare, vilket per UKÄ:s definition är personer som gått en högskoleutbildning på forskarnivå och som antingen har en licentiat- eller doktorsexamen, samt personal och lärare anställda på högskolor och vars tjänster

³⁵ Söderbom & Ulvenblad.

³⁶ Nyberg & Tidström.

³⁷ Lindstedt, Inger. *Forskningens hantverk*. Uppl. 2. Lund: Studentlitteratur AB. 2019.

Rienecker, Lotte & Stray Jørgensen, Peter. *Att skriva en bra uppsats*. Uppl. 4. Stockholm: Liber AB. 2018.

Jacobsson, Katharina & Skansholm, Ann. *Handbok i uppsatsskrivande – för utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB. 2019.

³⁸ Björklund, Maria & Paulsson, Ulf. *Seminarieboken*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur AB. 2012. S. 117–121.

³⁹ Andréén, Carl-Gustaf. *Nationalencyklopedin*, forskning.

<http://www.ne.se.lib.costello.pub.hb.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/forskning>, hämtad 2019-12-05.

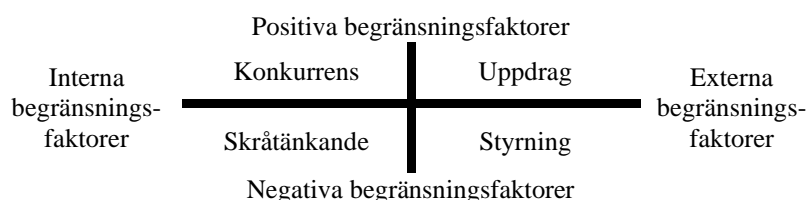
⁴⁰ Forsman, s. 15f

innehåller forskning.⁴¹ Denna definition antyder att personer som ännu genomgår en forskarutbildning, högskolans tredje utbildningsnivå, *inte* är forskare och därför inte heller kan bedriva forskning. Å andra sidan menar UKÄ att "[d]oktorander med anställning är den största personalkategorin som forskar" – det vill säga, personer som ännu *inte* har avslutat en forskarutbildning, forskar.⁴² Forskarnivån är heller inte undantagen från lagen om etikprövning, till skillnad från utbildning på grundnivå och avancerad nivå, vilket skulle kunna tolkas som att det arbete som utförs på forskarnivån är forskning. Gränsen mellan utbildning och forskning blir här mycket flytande, och väcker frågan om det är det faktum att en person blir anställd av ett lärosäte som gör att hans vetenskapliga arbete klassas som forskning.

3.3 Studentarbetet och principen om akademisk frihet

Gränsen mellan utbildning och forskning är intressant att diskutera inte bara när man undersöker högskoleverksamheten i förhållande till lagstiftning utan också i förhållande till principen om akademisk frihet. Idén om självständiga och självstyrande universitet har funnits sedan 1100-talet, och sedan dess har det pågått en dialog mellan universitet och statsmakter om vad denna frihet innebär, och huruvida den omfattar både forskning och utbildning, eller bara forskning.⁴³ Det humboldtska konceptet *Lehr- und Lernfreiheit* omfattar till exempel både lärare och studenter, men det finns också kritiker mot detta koncept som menar att studenter inte har akademisk frihet.⁴⁴ Denna dialog mellan stat och akademi, eller förhandling som Degerblad och Hägglund kallar den, är inte orimlig med tanke på att det bland annat i Sverige är staten och därmed allmänheten som finansierar högskoleverksamheten. Det finns en förväntan och ett krav på att skattemedlen ska komma till nytta för hela samhället, vilket kan begränsa till exempel vilken forskning som finansieras.

Degerblad och Hägglund menar därför att, snarare än att forskare är helt fria att arbeta med vad de vill, "[a]kademisk verksamhet försiggår i själva verket i ett spänningsfält mellan möjligheten att 'tänka fritt' och kraven på att 'tänka rätt' och att 'tänka nyttigt'".⁴⁵ De presenterar ett fyrfältsdiagram som visar exempel på resultatmässiga (positiva-negativa) och organisatoriska (interna-externa) begränsningsfaktorer för akademisk frihet, och vad det skulle kunna vara för något i högskoleverksamheten:

Bearbetad version av figuren "Exempel på begränsningsfaktorer för den akademiska friheten" ur Degerblad och Hägglund⁴⁶

⁴¹ Universitetskanslersämbetet. *Forskning*. <https://www.uka.se/fakta-om-hogskolan/forskning.html>, hämtad 2019-12-21.

⁴² Universitetskanslersämbetet. *Forskning*.

⁴³ Degerblad, Jan-Eric & Hägglund, Sam. *Akademisk frihet – en rent akademisk fråga?* Högskoleverkets rapportserie 2001:21 R. Stockholm: Högskoleverket. 2001. S. 7.

⁴⁴ Degerblad & Hägglund, s. 14ff

⁴⁵ *Ibid*, s. 11.

⁴⁶ *Ibid*, s. 13.

Degerblad och Hägglund exemplifierar styrning som bland annat innehållsmässigt ”tvingande” styrning från myndigheter eller anslagsgivande organ, till exempel i form av ”forskning *skall* eller *skall inte* behandla ett visst problemområde”.⁴⁷ Men det finns också en intern styrning, den som högskolans rektor och styrelse står för. Styrelsen ansvarar för en rad frågor, men förutom budget, revision och intern resursfördelning bland annat även för ”viktigare föreskrifter i övrigt” och ”övriga frågor som är av principiell vikt”.⁴⁸ Det är inte orimligt att tänka sig att frågan om i vilken utsträckning studenter får behandla känsliga personuppgifter inom ramen för sina självständiga arbeten kan tas upp som en sådan fråga för styrelsen. När det gäller högskolornas styrelsesammansättning lyfter Degerblad och Hägglund statsvetaren Bo Rothstein, och en artikel han skrev 2001 i samband med en debatt om akademisk frihet:

Rothstein pekar särskilt på fyra institutionella förändringar som riskerar att urholka ”forskningens autonomi”. För det första har universitetens styrelser politiserats genom att regeringen utser ordföranden. För det andra har dessa styrelser getts friare händer att styra forskningen och undervisningen efter eget (läs politiskt) gottfinnande.⁴⁹

Även om Rothsteins text skrevs för nära 20 år sedan stämmer det fortfarande att det är regeringen som utser ordförande till högskolornas styrelser, samt tillsätter några av ledamotsplatserna för varje styrelse.⁵⁰ Det är också regeringen som utnämner rektorer för högskolorna.⁵¹ Inför en rekrytering av nya externa styrelseledamöter år 2020 har Utbildningsdepartementet utsett två nomineringspersoner vid varje lärosäte som ska få lämna förslag till regeringen på lämpliga kandidater, men även om förslagen kommer från det enskilda lärosätet är det regeringen som fattar beslutet om dessa platser.⁵²

Att lärosätenas rektorer och delar av deras styrelser utses av regeringen behöver inte vara något negativt, tvärtom kan det vara rimligt just med hänsyn till hur högskolorna finansieras. Det väcker emellertid frågor om universiteten verkligen har självstyre, och om de enskilda styrelserna kan komma att fatta olika beslut i principiella frågor som på sikt kan skapa olika förutsättningar för studenterna.

⁴⁷ Degerblad & Hägglund, s. 13.

⁴⁸ Högskoleförordning (1993:100). 2 kap. 2§

⁴⁹ Degerblad & Hägglund, s. 17.

⁵⁰ Högskolelag (1992:1434), 2 kap. 4§ och 5§

⁵¹ Universitetskanslersämbetet. *Så styrs högskolesektorn*. <https://www.uka.se/fakta-om-hogskolan/sa-styrs-hogskolesektorn.html>, hämtad 2020-01-05.

⁵² Regeringen. *Nya nomineringspersoner till universitet och högskolor*.

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/08/nya-nomineringspersoner-till-universitet-och-hogskolor/>, hämtad 2020-01-05.

4 Metod

För att kunna besvara frågeställningarna har jag valt att göra dels en dokumentanalys, dels kompletterande intervjuer. Dokumentanalysen har gjorts på informationstexter om studenters personuppgiftsbehandling från tio olika lärosäten i Sverige. Informationen består av texter som har gått att återfinna på respektive lärosätes egen publika hemsida. Interna webbplatser som intranät och lärplattformar har inte ingått i undersökningen. Att information på interna webbplatser inte inkluderats beror på tre saker: denna kandidatuppsats omfång i tid och text, möjlig svårighet att som extern part få insyn i eller tillträde till interna webbplatser samt en önskan om att få ta del av lärosätets formella ställningstagande, snarare än enskilda lärares eller programs riktlinjer. Begränsningen innebär en risk att dokument som eventuellt finns internt, och som potentiellt hade kunnat bidra med ytterligare perspektiv, inte hittats och heller inte ingår i analysen.

Urvalet av lärosäten har gått till på följande vis: Jag har tagit fram en lista på samtliga universitet och högskolor i Sverige som har statlig huvudman. Utifrån denna lista har jag valt att avgränsa studien till universitet och högskolor som har rätt att utfärda examina inom forskarutbildning. Konstnärliga högskolor, vars utbildning främst vilar på en konstnärlig grund snarare än en vetenskaplig, har alltså inte inkluderats i studien.⁵³ Denna avgränsning ger en population på totalt 27 lärosäten, som alla har samma huvudman och i huvudsak bedriver utbildning och forskning på vetenskaplig snarare än konstnärlig grund.

För att inte dokumentanalysen skulle bli alltför omfattande valde jag att studera ett urval om tio lärosäten, varav fem universitet och fem högskolor. Av dessa har jag själv valt ut fyra lärosäten: Högskolan i Borås, där jag studerar vid tiden för den här uppsatsen, och Karlstads universitet, Luleå tekniska universitet och Linnéuniversitetet, där jag har studerat tidigare. Jag valde själv ut dessa högskolor eftersom jag var nyfiken på deras ställningstaganden i frågan om studenters personuppgiftsbehandling. Med undantag för Högskolan i Borås hade jag ingen tidigare kännedom om deras respektive ställningstaganden, och att jag själv valt ut dessa lärosäten bör inte ha haft någon effekt på det material jag hittade under analysen. Det hade utan tvivel varit mer vetenskapligt korrekt att låta slumpen styra hela urvalet, men det hade inte tillfredsställt min egen personliga nyfikenhet som ligger till grund för uppsatsen.

För att de resterande sex lärosätena verkligen skulle bli slumpmässigt utsedda valde jag att använda slumpgeneratoren *List Randomizer* på webbplatsen [Random.org](https://www.random.org/).⁵⁴ Generatoren var kapabel att hantera andra värden än enbart siffror och passade därför bra för ändamålet. Jag matade in min population, minus de fyra lärosäten jag själv valt ut, och lät sedan slumpgeneratoren generera listan i ny ordning. De två universitet och fyra högskolor som hamnade högst upp i listan var de som kom med i urvalet. De tio lärosätena blev:

⁵³ Dessa lärosäten är Dans- och cirkushögskolan, Konstfack, Kungliga konsthögskolan, Kungliga musikhögskolan, Operahögskolan i Stockholm och Stockholms dramatiska högskola.

⁵⁴ [Random.org](https://www.random.org/), *List Randomizer*. <https://www.random.org/lists/>, hämtad 2019-10-25.

Universitet

Karlstads universitet (KAU)
Luleå tekniska universitet (LTU)
Linnéuniversitetet (LNU)
Umeå universitet (UMU)
Lunds universitet (LU)

Högskolor

Högskolan i Borås (HB)
Högskolan Väst (HV)
Högskolan i Gävle (HiG)
Högskolan Dalarna (HD)
Högskolan i Skövde (HiS)

I dokumentanalysens första steg har jag besökt lärosätets publika hemsida för att undersöka om lärosätet har någon information angående regler för hur studenter får behandla personuppgifter. Genom att använda hemsidans sökfunktion har jag sökt efter begrepp som "GDPR", "personuppgifter" och "examensarbeten" för att därigenom försöka hitta relevanta dokument. Därefter har sökningen kompletterats med en manuell genomsökning av webbplatsens struktur, där sidor med rubriker som "Bibliotek" och "Student" och deras undersidor besökts. Syftet med sökningen var att hitta texter eller dokument som handlar om studenters behandling av personuppgifter inom ramen för sin utbildning. Därför har andra typer av dokument, till exempel sådana som avser lärosätets behandling av studentens personuppgifter vid studier eller verksamhetsförlagd utbildning, inte tagits med i analysen.

Dokumentanalysen syftar till att ge en bild av hur olika lärosäten ställer sig till frågan om studenters personuppgiftsbehandling, och om lärosätet har regler som begränsar studenters personuppgiftsbehandling, vad dessa i så fall motiveras av. I studiens andra steg har jag därför gjort en närläsning av varje text för sig, med utgångspunkt i följande frågor:

- Har lärosätet en text om studenters personuppgiftsbehandling på sin webbplats? Var på hemsidan, organisatoriskt, återfinns i så fall den texten?
- Vad är det som beskrivs i texten?
- I vilken utsträckning uttrycker texten en begränsning av studenters behandling av personuppgifter?
- Med hänvisning till vilken lagstiftning sker eventuell begränsning?

Eftersom jag såg att dokumentanalysen riskerade att bli en övervägande kvantitativ analys – ett antal lärosäten säger det, ett antal lärosäten säger något annat – ville jag komplettera den med en mer kvalitativ studie. Jag ville också säkerställa att jag kunde besvara min forskningsfråga om huruvida biblioteks- och informationsvetenskap som disciplin skulle kunna påverkas av en eventuell begränsning av studenters personuppgiftsbehandling. Valet föll på att göra semistrukturerade intervjuer med representanter för de lärosäten som erbjöd utbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap. Genom att använda semistrukturerade intervjuer kunde jag anpassa frågorna under intervjuens gång och ta del av intervjupersonernas resonemang och uttryck för olika perspektiv på studentarbetet, dess roll och funktion.⁵⁵

Vid tiden för den här uppsatsen var det fyra av ovanstående lärosäten som erbjöd utbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap: Linnéuniversitetet, Umeå universitet, Högskolan i Borås och Lunds universitet.⁵⁶ Lunds universitet erbjöd dock

⁵⁵ Ahrne, Göran & Svensson, Peter. *Handbok i kvalitativa metoder*. 2:a uppl. Stockholm: Liber AB. 2015. S. 38.

⁵⁶ Med utbildning avses här program för kandidat-, master- eller magisterexamen, inte fristående kurser.

bara Masterprogram i arkivvetenskap, biblioteks- och informationsvetenskap respektive museologi (ABM). Eftersom masterprogrammet omfattade flera discipliner bjöds Lunds universitet inte in att medverka i en intervju.

Kontakten med de övriga tre lärosätena gick till på så vis att jag skickade ett mejl till en kontaktperson för den institution eller sektion vid respektive lärosäte som ansvarar för den biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningen. I mejlet ombads personen eller en annan person medverka i intervjuer. De erbjöds också en möjlighet att få ta del av intervjufrågorna i förväg. Högskolan i Borås avböjde att medverka, med hänvisning till att det kunde innebära en svår position för de anställda som, genom att vara knutna till biblioteks- och informationsvetenskap, i olika utsträckning är knutna till min utbildning. Detta resulterade i att endast två intervjuer genomfördes, med anställda vid Umeå universitet respektive Linnéuniversitetet. Intervjun med Umeå universitet genomfördes via Skype och intervjun med Linnéuniversitetet genomfördes via Zoom, båda spelades in med hjälp av mobiltelefon. Därefter transkriberades intervjuerna. De anställda har koppling till respektive lärosätes utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap, men med hänsyn till intervjupersonernas integritet kommer deras tjänster inte beskrivas närmare. Jag kommer också genomgående att använda pronomenet *hen* om intervjupersonerna.

Både dokumenten och intervjuerna har analyserats genom närläsning och kvalitativ innehållsanalys. Kvalitativ innehållsanalys handlar mer om att undersöka mening, teman och mönster i den empiri som studeras, än om att räkna förekomster.⁵⁷ Det är också en analysmetod som ”lägger tonvikten på forskarens roll när det gäller konstruktion av mening i och av texter [---] och på hur viktigt det är att förstå meningen i den kontext där något analyseras”.⁵⁸ Denna analysmetod möjliggjorde att analyserna kunde ske utifrån de bärande begrepp som presenterats i bakgrunden och i avsnittet om tidigare forskning: vetenskaplighet, akademisk frihet, forskningsetik och styrning.⁵⁹ Dessa begrepp har använts som ett tematiskt ramverk och som utgångspunkt för både analysen och diskussionen.

Det empiriska materialet, särskilt vad gäller intervjuerna, är alltför litet för att kunna göra anspråk på att vara generaliserbart. Både dokumentanalysen och intervjuerna bör därför ses som en startpunkt för vidare diskussion och eventuellt fortsatt forskning.

⁵⁷ Zhang, Yan & Wildemuth, Barbara M. *Qualitative Analysis of Content*. I Wildemuth, Barbara M., *Applications of social research methods to questions in information and library science* (s. 308-319). Westport, Conn.: Libraries Unlimited. 2009. S. 308

⁵⁸ Bryman, Alan. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3:e uppl. Stockholm: Liber AB. 2016. S. 829.

⁵⁹ Se bland annat Forsman (forskningsetik) och Degerblad och Hägglund (akademisk frihet, styrning).

5 Resultat av dokumentanalys

Nedanstående tabell ger en första schematisk överblick över svaren på de fyra frågeställningar som jag använde i dokumentanalysen. Därefter följer en genomgång av de olika lärosätenas respektive texter, eller avsaknad av texter.

	KAU	LNU	LTU	UMU	LU ¹	HB	HV	HiG	HD ²	HiS
Text om studenters behandling av personuppgifter finns på hemsidan	X	X		X		X	X	X		X
Dedikerad "GDPR för studenter"-sida	X	X				X				
Var, organisatoriskt eller tematiskt, på hemsidan finns texten?	IT-stöd	Biblioteket		Inst. för odontologi		Mina studier	Biblioteket	Biblioteket		Säkerhet på högskolan
Texten hänvisar till dataskyddsförordningen	X	X				X	X	X		X
Texten hänvisar till etikprövningslagen	/ ³			X			X			
Texten hänvisar till högskolelagen							X			
Texten ger en introduktion till GDPR	X	X								X
I eller i anslutning till texten finns en handledning eller instruktion för studentens behandling av personuppgifter	X	X								X
I texten finns ett uttryckligt förbud mot studenters behandling av känsliga personuppgifter	X	/ ⁴				X				X

1) Ingen sida om studenters behandling. Däremot finns en sida riktad till forskare, placerad under ämnet Forskningsetik som handlar om personuppgiftsbehandling inom forskning. Den hänvisar till dataskyddsförordningen, men inte till etikprövningslagen.

2) Informationssida om forskningsetiska nämnden

3) Hänvisar till proposition 2007/08:44 Vissa etikprövningsfrågor m.m., inte själva lagen

4) Det står inte att studenter är förbjudna att behandla känsliga personuppgifter, men däremot att "Utgångspunkten i dataskyddsförordningen är att det är förbjudet att behandla känsliga personuppgifter". Det nämns inga undantag för studenter eller studentarbeten.

Av de tio lärosätena är det tre som saknar informationstext om studenters personuppgiftsbehandling på sin öppna webbplats: Luleå tekniska universitet, Lunds universitet och Högskolan Dalarna. Att en sådan text saknas på den öppna webbplatsen behöver inte betyda att lärosätet saknar den här typen av regler. Det kan fortfarande finnas regler och begränsningar för studenters personuppgiftsbehandling, men dessa kan kommuniceras genom till exempel lärplattformar eller muntligt eller skriftligt i undervisningen. Högskolan Dalarna har emellertid en annan typ av text, som kommer att presenteras sist i detta avsnitt.

Övriga sju lärosäten har alla någon form av text som uttryckligen handlar om studenters behandling av personuppgifter, men hur dessa ser ut varierar mellan lärosätena. På Högskolan Västs webbplats finnas en kort text med rubriken ”Uppsatsskrivande och forskningsetik” under bibliotekets sidor. Texten lyfter vikten av att följa god forskningssed och forskningsetiska principer, och har separata stycken om bland annat etikprovning och oredlighet i forskning samt ett om dataskyddsförordningen och behandling av personuppgifter. Högskolan Västs text är den enda i studien som hänvisar till både dataskyddsförordningen, etikprovningsslagen och högskolelagen (SFS 1992:1434). Den tar också upp de sätt på vilka studentarbeten utgör, eller inte utgör, undantag till lagstiftning – till exempel att studentarbeten inte omfattas av etikprovningsslagen. Det finns inget uttryckligt förbud mot studenters behandling av känsliga personuppgifter, men däremot följande text:

Dataskyddsförordningen gäller även mindre studentarbeten som inte är forskning, men då finns inte möjlighet att få undantag från bestämmelserna om lagring av känsliga personuppgifter genom etikprovning. För att vara säker på att du följer gällande bestämmelser i ditt arbete är det viktigt att du tillsammans med din lärare eller handledare har en tydlig plan för insamling, lagring, bearbetning och slutlig radering av personuppgifter ur ett dataskyddsperspektiv.⁶⁰

Stycket ovan hänvisar till såväl dataskyddsförordningen som etikprovningsslagen, men uttrycker alltså inte någon egentlig begränsning av vad studenter får eller inte får behandla för slags personuppgifter, utan hänvisar till en dialog med ansvarig lärare.

Högskolan i Gävle har också en text som återfinns under biblioteket, som har rubriken ”Upphovsrätt och studenter”. I texten avhandlas kopiering, plagiat, användande av bilder från nätet, och dataskyddsförordningen. Den del av texten som handlar om dataskyddsförordningen beskriver förordningen i korta ordalag och ger sedan en punktlista om sju punkter på saker en student ska göra för att förhålla sig till förordningen när hen skriver examensarbete. Punktlistan överensstämmer med de steg som presenteras i andra lärosätens vägledningar. Även hos Högskolan i Gävle finns en anvisning till studenten att diskutera personuppgiftshantering med sin handledare.

På Umeå universitets hemsida finns ingen dedikerad sida om studenters personuppgiftsbehandling. Däremot finns en text publicerad inom Tandläkarprogrammet, som handlar om etikgranskning av studentarbeten. Texten nämner personuppgifter men hänvisar genomgående till etikprovningsslagen, och texten är intressant av flera anledningar. Dels är den riktad till och skapad för en mycket specifik utbildning, dels illustrerar den att gränsen mellan utbildning och forskning inte alltid är så tydlig:

Handledaren ska bedöma om arbetet enbart är ett arbete som utförs inom ramen för högskoleutbildning på grundnivå eller avancerad nivå. Ett examensarbete behöver inte granskas enligt etikprovningsslagen. Är examensarbetet att betrakta som forskning ska, när sådan är aktuell, provning göras av etikprovningsslagen innan arbetet påbörjas.⁶¹

⁶⁰ Högskolan Väst. *Uppsatsskrivande och forskningsetik*. <https://bibliotek.hv.se/skriva/upsatsskrivande-och-forskningsetik/>, hämtad 2019-12-13

⁶¹ Umeå universitet. *Etikgranskning*. <https://www.umu.se/student/mina-studier/tandlakarprogrammet/examensarbete/etikgranskning/>, hämtad 2019-12-13

Även här läggs alltså ett stort ansvar på handledaren att bedöma arbetet, men inte i förhållande till dataskyddsförordningen utan huruvida arbetet är att betrakta som utbildning eller forskning, med de konsekvenser som det medför. Enligt texten ska handledaren och studenten också göra en etisk reflektion över arbetet, och anmäla det för granskning. Det finns ingen uttalad begränsning av vilka personuppgifter studenten får behandla, däremot betonas att det vid ”arbete med mycket känsliga personuppgifter (...) ska skyddet av den enskilda individen speciellt beaktas” och att om en tillfredsställande sekretess inte kan uppnås så bör studierna av dessa uppgifter utgå.⁶² Texten nämner också att biobankslagen (SFS 2002:297) även gäller examensarbeten och provtagning i samband med dessa, samt att både studenter och personal som är involverade i examensarbetet har tystnadsplikt.⁶³

Högskolan i Borås, Linnéuniversitetet och Karlstads universitet har alla en särskilt dedikerad sida för information om studenters personuppgiftsbehandling. Dessa är tydligt rubricerade, tämligen omfattande och detaljerade. De är också i mycket hög grad lika varandra, varför de presenteras tillsammans. Hos Karlstads universitet och Linnéuniversitetet heter sidorna ”GDPR för studenter” och hos Högskolan i Borås ”Regler för studenters behandling av personuppgifter”. Alla tre hänvisar till dataskyddsförordningen, och tar upp olika begrepp och definitioner kopplade till den. Karlstads universitet och Linnéuniversitetet tar dessutom upp de grundläggande principerna för personuppgiftsbehandling och ger steg för steg-instruktioner för hur studenter ska gå till väga i sin behandling av personuppgifter. Alla tre lärosäten uttrycker tydliga förbud mot behandling av känsliga personuppgifter. Karlstads universitets text har ett särskilt avsnitt om just behandling av känsliga personuppgifter i uppsatsarbeten, där lärosätet bland annat konstaterar att utbildning inte är forskning:

De omfattande möjligheterna att behandla känsliga personuppgifter för forskningsändamål som ges i dataskyddsförordningen, forskningsdatalagen och etikprovninglagen är inte tillämpliga inom utbildning på grundnivå eller på avancerad nivå eftersom detta inte räknas som forskning.⁶⁴

Därefter citeras propositionen 2007/08:44 *Vissa etikprovningsfrågor m.m.* Citatet är detsamma som presenterats tidigare i denna uppsats; det handlar om att studenter inte kan förväntas ha tillräckliga kunskaper för att säkerställa skydd för medverkande personer och därför inte bör åläggas ansvaret för verksamhet där människor medverkar. Efter citatet står i kursiv stil: ”Observera att det vid Karlstads universitet därför inte är tillåtet för studenter att behandla känsliga personuppgifter i uppsatsarbeten”.⁶⁵ Att Karlstads universitet väljer att hänvisa till propositionen som grund för sitt förbud är intressant, och något vi återkommer till i diskussionen längre fram i denna uppsats.

Linnéuniversitetet uttrycker det inte som att lärosätet i sig har ett förbud mot att studenter behandlar känsliga personuppgifter, utan formulerar sig på följande sätt: ”Utgångspunkten i dataskyddsförordningen är att det är förbjudet att behandla känsliga personuppgifter”.⁶⁶ Texten ger sedan ingen information om det finns några undantag

⁶² Umeå universitet.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Karlstads universitet. *GDPR för studenter*. <https://www.kau.se/student/ar-student/it-stod/hjalp/gdpr/gdpr-studenter>, hämtad 2019-12-13.

⁶⁵ Karlstads universitet.

⁶⁶ Linnéuniversitetet. *GDPR för studenter*. <https://lnu.se/ub/skriva-och-referera/Skriva-akademiskt/gdpr-for-studenter/>, hämtad 2019-12-13.

inom ramen för högskoleutbildningen vid lärosätet. Högskolan i Borås är något tydligare, och skriver uttryckligen: ”Integritetskänsliga personuppgifter får aldrig behandlas inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå”.⁶⁷ Som enda undantag nämns viss behandling i samband med verksamhetsförlagd utbildning, VFU, men VFU-placeringen måste tillåta behandlingen och uppgifterna får inte ingå i till exempel uppsatser eller rapporter.⁶⁸

På Högskolan i Skövde finns inte någon särskild sida eller text som beskriver studenters personuppgiftsbehandling. Däremot finns en sida med rubriken ”Dataskydd” som beskriver hur högskolan, både som organisation och genom sina medarbetare och studenter, behandlar personuppgifter. En sak som särskiljer Högskolan i Skövde från andra lärosäten som granskats i den här studien är en tabell som beskriver de rättsliga grunderna för olika typer av personuppgiftsbehandling inom verksamheten. Studentarbeten förekommer två gånger i tabellen, och kopplat till två olika rättsliga grunder: *uppgift av allmänt intresse* för studentarbeten, och *samtycke* för ”studentarbeten (känsliga personuppgifter)”.⁶⁹

I Högskolan i Skövdes text finns ingen uttrycklig begränsning av vilka personuppgifter studenter får eller inte får behandla. Däremot finns ett dokument med titeln *Behandling av personuppgifter vid uppsatsarbeten. En handledning för lärare och studenter*. Dokumentet innehåller en kort beskrivning av dataskyddsförordningen och dess syfte, samt information om vad personuppgifter är och en steg-för-steg-vägledning liknande den som återfinns även hos Karlstads universitet, Linnéuniversitetet och Högskolan i Gävle. Dokumentet innehåller också information om känsliga personuppgifter, och informerar om att ”[h]uvudprincipen är att känsliga personuppgifter inte får behandlas annat än i undantagsfall”.⁷⁰ Det är emellertid otydligt om det med ”huvudprincipen” är dataskyddsförordningen eller högskolans eget ställningstagande som avses. Det är också oklart hur eller när samtycke för behandling av känsliga personuppgifter kan användas. Även här presenteras verksamhetsförlagd utbildning som ett möjligt undantag.

På Högskolan Dalarnas webbplats finns ingen sida om studenters personuppgiftsbehandling. Genom att söka efter begreppet ”GDPR” hittades emellertid en nyhetstext, som i sin tur länkade vidare till en sida om Forskningsetiska nämnden. På den sidan beskrivs forskningsetik och att nämnden ”tillser att uppsatsarbeten på grund- och avancerad nivå bedrivs under etiskt godtagbara former”.⁷¹ Texten hänvisar forskare till etikprovningsslagen, men tillhandahåller länkar till andra dokument, till exempel ”Forskningsetiska anvisningar för examens- och uppsatsarbeten vid Högskolan Dalarna”, ”Blankett för etisk egengranskning” och ett formulär som studenter kan använda för att ansöka om att få sitt arbete forskningsetiskt prövat. Texten nämner personuppgifter men utgångspunkten är forskningsetik.

⁶⁷ Högskolan i Borås. *Regler*. <https://www.hb.se/Student/Mina-studier/Regler-for-studenters-behandling-av-personuppgifter-/Regler/>, hämta 2019-12-13

⁶⁸ Högskolan i Borås.

⁶⁹ Högskolan i Skövde. *Dataskydd (GDPR)*. <https://www.his.se/om-oss/Sakerhet-pa-Hogskolan-i-Skovde/sakerhetsportalen/Dataskydd-GDPR/>, hämtad 2019-12-13.

⁷⁰ Högskolan i Skövde.

⁷¹ Högskolan Dalarna. *Forskningsetiska nämnden*. <https://www.du.se/sv/om-oss/hogskolan-dalarna/organisation-och-styrning/ovriga-namnder/forskningsetiska-namnden-fen/>, hämtad 2019-12-13.

Dokumentet "Forskningsetiska anvisningar för examens- och uppsatsarbeten vid Högskolan Dalarna" innehåller mer detaljerad information om hur studenter ska gå till väga både för att bedöma om deras arbete behöver granskas och hur de ska gå till väga både före, under och efter uppsatsarbetet. När det gäller behandling av känsliga personuppgifter står det: "Om du i din undersökning kommer behandla känsliga personuppgifter eller personuppgifter om lagöverträdelser krävs samtycke från deltagarna".⁷² Här finns alltså inget förbud mot att studenter behandlar känsliga personuppgifter, så länge deltagarna lämnat samtycke och övriga kriterier uppfylls. Det anmärkningsvärda är dock att, även om det finns hänvisningar till dataskyddsförordningen, frågan om integritetsskydd är helt kopplad till forskningsetik och ligger under den forskningsetiska nämndens ansvar.

⁷² Högskolan i Dalarna. *Forskningsetiska anvisningar för examens- och uppsatsarbeten vid Högskolan Dalarna*. S. 3. <https://www.du.se/globalassets/global/styrdokument/forskning/3.-regler/forskningsetiska-anvisningar-for-examens--och-uppdatsarbeten-2017-03-13.pdf>. Hämtad 2019-12-22.

6 Resultat och analys av intervjuer

Jag har genomfört två semistrukturerade intervjuer, en med en anställd vid Umeå universitet och en med en anställd vid Linnéuniversitetet. Syftet med intervjuerna var att få och synliggöra olika perspektiv på de frågor som behandlas i uppsatsen, det vill säga studentuppsatsen som process och vetenskapligt dokument, dess plats i förhållande till kunskapsproduktion och forskning, samt vilka eventuella konsekvenser som en begränsning av studentarbetet kan få för kunskapsproduktion och forskning.

I de transkriberade citaten nedan har upprepningar av ord och pausljud tagits bort för att öka läsbarheten. Intervjupersonerna benämns här nedan som L för Linnéuniversitetet och U för Umeå universitet. Jag vill påminna om att personernas åsikter är personliga och inte behöver spegla lärosätets officiella hållning eller för den delen andra anställdas åsikter.

6.1 Kunskapsproduktion och forskning

Båda intervjupersonerna ser kunskapsproduktion som ett brett begrepp som kan appliceras på mer än bara vetenskapligt arbete. U tar upp *indigenous knowledge* som ett exempel på kunskap som inte kommer till genom vetenskaplig metod, men som ändå är kunskap och kunskapsproducerande. L lyfter som exempel att kunskapsproduktion i lika hög grad kan vara konstnärlig verksamhet som text- eller bildskapande, eller det som sker inom ett barn när det lägger ett pussel. L var mycket skeptisk till begreppet kunskapsproduktion, som hen upplevde som en dålig metafor, ”som om vi var (...) om vi vore en fabrik”.⁷³ Forskning däremot ser de båda som något betydligt snävare och mer tydligt avgränsat.

U pratar om forskning som ett systematiskt tillämpande av accepterade vetenskapliga metoder och som ett ”systematiskt sökande efter robust kunskap”.⁷⁴ Hen påpekar att synen på vad som är accepterade metoder och vad som är forskning kan variera mellan olika discipliner, till exempel mellan naturvetenskap och humaniora. Det som utmärker forskning är enligt U en vilja om att ”uttala sig om något mer utöver det faktiska fallet som man undersöker”; att det inte bara handlar om att ställa en fråga och nöja sig med ett svar, utan genom systematiska metoder och ett logiskt arbetssätt försöka få bättre insikt i fenomenet man studerar.⁷⁵

L beskriver forskning som ”en institutionalisering av en viss typ utav kunskapsproduktion” som kommit till genom samhälleliga prioriteringar.⁷⁶ Hen fortsätter med att beskriva att den position och prestige som forskning har idag inte alltid har varit förbehållen forskningen:

...det finns ett förhållande mellan vetenskaplig forskning och konstnärlig produktion till exempel, där den vetenskapliga forskningen i den samhällsordning vi har just nu, ställs över den konstnärliga produktionen i

⁷³ Intervju L.

⁷⁴ Intervju U.

⁷⁵ Intervju U.

⁷⁶ Intervju L.

prioritet och prestige och allting va? Så har det ju inte alltid varit, det fanns ju en tid när religiösa urkunder stod över vetenskapliga artiklar och produkter och avhandlingar som kunskapsproducerande urkunder (...) det är ju en social konstruktion som gör vad det är som (...) prioriteras som kunskapsform.⁷⁷

L anser vidare att forskare är den som har genomgått en forskarutbildning, ”precis som de som är poliser är de som har genomgått en polisutbildning”.⁷⁸ U anser också att en forskarutbildning är viktig för att säga vem som är forskare, men framhåller att det finns både formella och informella aspekter. Att ha en forskarutbildning, att vara anställd vid ett lärosäte och att bidra till vetenskapen ser U som delar av de formella aspekterna; ”då ser samhället på dig som en forskare”.⁷⁹ När U beskriver vad hen kallar de informella aspekterna talar hen istället om ”själva verksamheten eller processen eller vad det är att vara forskare” [betoning i kursiv].⁸⁰ Hen beskriver en önskan om insikt och ett rationellt förhållningssätt i sökandet efter sådan insikt. De informella aspekterna tycks alltså snarare ha att göra med en inre drivkraft, medan utbildning, anställning och en vetenskaplig produktion är yttre faktorer.

6.2 Studentarbetet

Båda intervjupersonerna ser studentarbetet i första hand som en övning.

...det är en del av en utbildning (...) Man tränas lite i, inte på samma nivå som man gör i forskarutbildningen naturligtvis, men man tränas ju i vetenskapliga metoder och hur man kommer fram till robusta insikter.⁸¹

...att skriva uppsats på kandidatnivå det är en övning i att skriva vetenskap [---] de ägnar sig inte åt kunskapsproduktion utan de ägnar sig åt att träna på att skriva i en vedertagen genre.⁸²

L menar att när det gäller uppsatser så är formen ofta viktigare än innehållet, eftersom studenten ska visa ”att han eller hon på något sätt behärskar de verktyg som det grundläggande vetenskapliga hantverket består utav”.⁸³ Studentens arbete har enligt L heller inget krav på sig att vara originellt eller bidra med någon ny kunskap, och arbetets begränsade omfång gör det svårt att verkligen säga något. Det handlar snarare om ”att tillägna sig det vetenskapliga sättet att tänka”, än något annat.⁸⁴ U är också av den åsikten, och konstaterar att ”en c-uppsats har inget krav på att bidra till ämnet med ny kunskap, utan det handlar mer om att träna i ett vetenskapligt arbetssätt”.⁸⁵ När U beskriver vad som kännetecknar en god studentuppsats använder hen ord som ”analytisk

⁷⁷ Intervju L.

⁷⁸ Intervju L.

⁷⁹ Intervju U.

⁸⁰ Intervju U.

⁸¹ Intervju U.

⁸² Intervju L.

⁸³ Intervju L.

⁸⁴ Intervju L.

⁸⁵ Intervju U.

blick”, ”intellektuell självständighet” och ”självständig röst”.⁸⁶ L menar att studenten ska förhålla sig ”kreativt” till tidigare forskning.⁸⁷

Både U och L anser att studentarbeten inte är att betrakta som forskning, men har olika syn på huruvida studentarbeten är vetenskapliga dokument. L anser att studentarbetet inte alls är ett vetenskapligt dokument, utan en studentuppgift, en ”expanderad hemtenta”.⁸⁸ Det är inte resultatet av arbetet som är viktigt, och L menar att i de sällsynta fall en kandidatuppsats faktiskt behandlar något helt nytt och bidrar med ny kunskap, så är det att betrakta som en positiv bieffekt, men inget man kan förvänta sig eller ställa krav på att den ska göra. Därför anser L också att studentuppsatser, framför allt på kandidatnivå, inte bör publiceras.

U är inledningsvis tveksam till huruvida studentuppsatser över lag skulle kunna ses som vetenskapliga dokument, eftersom hen menar att kvaliteten kan skilja sig enormt mellan olika uppsatser:

Det är grader, det är ju klart att (...) det är ett spektrum där, det är ju (...) om man tänker på vetenskaplighet som systematik, det analytiska, det självständiga, att man förhåller sig självständigt till andras vetenskap och till sin (...) man behandlar sin empiri liksom på ett intressant sätt och man bidrar till en begreppsdiskussion eller en teoretisk diskussion, då är det vetenskapligt.⁸⁹

U landade så småningom i att, eftersom lärosätet har satt upp kriterier för vad som är ett godkänt arbete, och dessa kriterier beskriver ett vetenskapligt arbete, så är en godkänd uppsats i någon mån också ett vetenskapligt arbete. Hen var också öppen för att kandidatuppsatser *kan* inspirera eller leda till vidare forskning, men menade att de i nittionio procent av fallen är slutprodukter av utbildningen, och inte leder vidare till något annat. L anser heller inte att kandidatuppsatser i någon särskild utsträckning kan influera forskning, men att däremot masteruppsatser skulle kunna göra det, under rätt förutsättningar. Hen ger som exempel om masteruppsatsen skrivs som ett externt uppdrag i samverkan med en region eller ett universitetsbibliotek, eller inom ramen för ett befintligt forskningsprojekt på lärosätet.

...eller att man upplåter ett visst empiriskt material, grundmaterial som man har samlat in, att göra uppsatser på, då kan det få en viss effekt. Och i så fall så (...) är framför allt masteruppsatsen ofta en väldigt bra, väldigt bra sätt att arbeta med och kan man få, kan man så att säga förse studenter med redan färdigt empiriskt material som en forskare har bearbetat, så finns också förutsättningar att uppsatserna blir bra...⁹⁰

Det finns alltså en viss möjlighet för studentarbeten att kunna bidra till forskning, men enligt U och L gäller detta oftast inte kandidatuppsatser utan först på avancerad nivå, om studenten har eller ges rätt förutsättningar.

⁸⁶ Intervju U.

⁸⁷ Intervju L.

⁸⁸ Intervju L.

⁸⁹ Intervju U.

⁹⁰ Intervju L.

6.3 Behandling av personuppgifter

I den del av intervjun där studenters behandling av personuppgifter togs upp så diskuterades både regler i allmänhet och det aktuella lärosätets regler i synnerhet. Vid tiden för intervjun hade Umeå universitet inga generella regler för studenters personuppgiftsbehandling på sin webbplats, medan Linnéuniversitetet hade det.

U berättade att hen hade läst Karlstads universitets regler om studenters personuppgiftsbehandling, och att hen hade uppfattat dem som extrema:

...min reaktion till Karlstads text och det handlade just om implikation av GDPR för C-uppsatser, den texten, och då tänkte jag oj, jaha, om vi implementerar det till Umeå så kan, (...) det kommer begränsa oerhört vad våra studenter kan hålla på med. Jag tyckte den gick för långt i sin försiktighet. (...) Men man måste kunna göra vetenskapliga arbeten, på ett etiskt sätt naturligtvis, men det var ju extremt att liksom man fick inte titta på vissa, alltså viktiga fenomen som vi har i samhället, som etnicitet och såna saker, det var liksom oj, vad kan vi skriva om då, i så fall, om vi inte kan skriva om de sakerna.⁹¹

Hen uppfattade reglerna som ”strängt begränsande” och uttryckte att ”det här med att, åh, att vissa saker är mer känsliga än andra och att därför får man inte skriva om dem, det tycker jag är, nej, det är synd. Det är begränsande för utbildningen och för ämnet”.⁹² Samtidigt menade U att det naturligtvis var viktigt att prata om forskningsetik och att i handledningen med varje enskild student göra en bedömning av såväl ämnesval som metod, men att det mer hade att göra just med forskningsetik än med vilka slags personuppgifter som eventuellt skulle behandlas. U gav exempel på studentarbeten som hen menade var viktiga och kunde ge ny kunskap inom tämligen outforskade ämnesområden, men som hen trodde inte hade kunnat genomföras om lärosätet tillämpade striktare regler för studenters personuppgiftsbehandling.

En annan aspekt som U tog upp var det som hen kallade en försiktighet hos studenter, en önskan om att göra rätt och inte riskera att göra misstag. Hen menade att hen såg en risk med att tillämpa striktare regler, i att det kunde skrämna studenterna från att våga studera vissa frågor eller använda vissa metoder:

U: Så jag kan tänka mig att studenter börja censurera sig själva i termer av vilka metoder de använder, de kanske blir rädda för att göra intervjuer för att de inte kan *lova* hundratio procent anonymitet...⁹³

[--]

Intervjuare: *Om* studenter blir censurerade eller begränsade, om det är en möjlig konsekvens...

U: Mmm.

I: Vad skulle det i sin tur kunna få för konsekvenser för forskning och kunskapsproduktion, skulle du säga?

U: Jamen det är naturligtvis väldigt olyckligt.

I: Mmm.

U: Det säger sig självt. Att vissa ämnen inte skrivs om på studentnivå, och vissa metoder är man väldigt försiktig med att använda.⁹⁴

⁹¹ Intervju U.

⁹² Intervju U.

⁹³ Intervju U.

⁹⁴ Intervju U.

U var emellertid inte så orolig för att en dylik begränsning skulle kunna få ringar på vattnet för det arbete som sker på avancerad nivå och forskningsnivå, dels eftersom hen menade att det är så pass få personer som går vidare från kandidatnivå, och dels eftersom hen tror att den akademiska världen kommer att protestera och göra motstånd om man börjar lägga märke till den sortens utveckling. U uttryckte även vid flera tillfällen att hen och hens kollegor pratat om att utöva motstånd om frågan om att införa dylika regler på det egna lärosätet skulle väckas.

L tyckte sig inte se att dataskyddsförordningens ikraftträdande eller Linnéuniversitetets egna regler kring studenters personuppgiftsbehandling hade inneburit några begränsningar eller konsekvenser för studenternas arbeten. Hen menade att studentarbeten sällan behandlar verkligt känsliga personuppgifter, utan att det oftare handlar om att till exempel bibliotekarier intervjuas om hur de hanterar känsliga ämnen. Eftersom de intervjuas i egenskap av sin profession är det sällan känsliga personuppgifter som behandlas. Studenterna får enligt L mycket utbildning inom forskningsetik, både genom moment i olika delkurser och särskilda etik- och metodikkurser under utbildningens gång.

Vid en diskussion om Linnéuniversitetets egna regler menade L att dessa inte alls innebar ett förbud mot att studenter behandlar känsliga personuppgifter, utan fungerade som en information om vems egendom och ansvar studentarbetena är, nämligen lärosätets.

En kandidatuppsats (...) publiceras genom universitetet, och det är universitetet som till slut får ta, så att, om det blir brott mot personuppgiftslagen eller någon annan forskningsetisk princip så är det ju inte studenten som hängs utan det är ju handledaren. (...) och i den mån man har problem med att uppsatser hanterar personuppgifter så ligger det på universitetet menar jag att så att säga skydda personerna, till exempel genom att inte publicera uppsatsen.⁹⁵

Hen menade att lärosätet och handledarna har ett ansvar för att till exempel se till avsikten bakom studenternas ämnes- och metodval, och att vid behov kräva in allt uppsatsrelaterat och empiriskt material om man misstänker att det kan missbrukas. Hen såg inte att lärosätets regler innebar att studenter inte kunde behandla känsliga personuppgifter:

Intervjuare: Men, om, låt säga att en av dina elever, en av dina studenter på kandidatnivå kom och presenterade en idé om att göra till exempel en användarstudie med personer med en funktionsnedsättning, skulle du se att det är möjligt med de regler som ni har på Linnéuniversitet?

L: Jaa, absolut.

I: Ja

L: Jag ser inga problem med det.⁹⁶

L avslutade med att återigen påpeka att studentuppsatserna är och bör ses som examinerande studieuppgifter, och att de faller inom högskolans utbildningsuppdrag.

⁹⁵ Intervju L.

⁹⁶ Intervju L.

Båda intervjupersonerna tog upp att lagstiftningen, framför allt dataskyddsförordningen, gäller för ett brett område och inte specifikt för den akademiska världen eller forskningsverksamhet, och att det sannolikt finns ett tolkningsutrymme.

...den är ju inte designad för i forskningssammanhang, den är ju designad tror jag för företag [---] Det är i den kontexten som man ska förstå den lagstiftningen, den ska reglera företags beteenden, eller liksom användning av data och så. [---] Jag tror att förmodligen, som alltid i juridiken, det finns ett stort tolkningsutrymme i den lagstiftningen och jag läste någonstans att Sverige har valt att tolka det ganska strikt, jag tror jag att jag läste det, men om man tar med sig att det där (...) är designat för ett annat sammanhang, inte akademien, inte för forskning, inte för att reglera forskning, den är designad för att reglera företagsverksamhet.⁹⁷

För att det är ju inte, på intet sett så att de här lagstiftningarna som du tar upp är glasklara, alltså när det handlar om att ta ner dem i praktisk verksamhet. Det som jag tycker är viktigt, det är till exempel i en sån här uppsats och i hela diskussionen (...) det är att just göra rågången mellan vad som är vetenskaplig verksamhet och vad som är studentuppsatser. Och att betrakta uppsatserna som en form av examinationsuppgifter, snarare än någonting som ska bidra till en kunskapsproduktion. Jag tror det är en viktig diskussion att göra? (...) för då sätter det också den här lagstiftningen i perspektiv.⁹⁸

Det är intressant att se att intervjupersonerna här har något skilda åsikter om vad som utgör en begränsning av studenters handlingsutrymme. Umeå universitet hade inte antagit några begränsande regler, och U ansåg att Karlstads universitets regler var extrema och strikt begränsande. Linnéuniversitetets regler, som till stor del överensstämmer med reglerna vid Karlstads universitet, såg L emellertid inte alls som begränsande för vad studenter kan och inte kan göra inom ramen för det självständiga arbetet. L såg heller inga problem med att studenter behandlade känsliga personuppgifter, trots att det i lärosätets egna regler står att behandling av sådana uppgifter är förbjuden; hen hänvisade till att studentarbetet är att betrakta som en studieuppgift och därmed faller inom utbildningsuppdraget.

Det är också anmärkningsvärt att båda intervjupersonerna påtalade att framför allt dataskyddsförordningen är en lag som inte är framtagen specifikt för att reglera högskolorna och deras verksamhet, varken utbildning eller forskning. De lyfte sådant som tolkningsutrymme och vikten av gränsdragningar som kan sätta lagstiftningen i perspektiv. Eftersom båda intervjupersonerna gjorde mycket olika tolkningar av dataskyddsförordningen och i vilken utsträckning den påverkade studenters möjligheter att behandla känsliga personuppgifter, i L:s fall en mycket annorlunda tolkning av högskolans egna regler än vad jag som intervjuare hade gjort vid läsning av samma text, antyder dessa resonemang att det fattas kunskap.

Jag vill med detta inte mena att det fattas kunskap hos de här båda personerna, utan att deras resonemang antyder en avsaknad av säker kunskap om dataskyddsförordningen, dess tillämpning på högskolans verksamheter och vilka begränsningar, om några, som den innebär för såväl utbildning som forskning. Istället verkar det vara upp till de anställda att själva tolka lagstiftningen och lärosätets regler, och avgöra hur det

⁹⁷ Intervju U.

⁹⁸ Intervju L.

eventuellt påverkar undervisningen. Men om det är så att de anställda vid ett lärosäte själva gör dessa tolkningar, finns risken att olika lärare också gör olika tolkningar. Det skulle kunna innebära att det kan uppstå stora skillnader inte bara mellan olika lärosäten utan också inom ett och samma lärosäte, beroende på vilken tolkning den enskilda anställda gör. Om anställda gör mycket olika tolkningar kan det också bli svårt att, som U talade om, göra motstånd, om man tycker sig märka av en utveckling av negativa konsekvenser.

7 Diskussion

Följande diskussion utgår, förutom från bakgrund, tidigare forskning, dokumentanalys och intervjustudie, även från de forskningsfrågor som presenterades i uppsatsens början. Ämnets komplexitet gör emellertid att diskussionen inte låter sig göras på ett ordnat och kronologiskt vis med tydliga rubriker, varför jag här vill påminna läsaren om forskningsfrågorna. Den första frågan handlade om hur studentarbetet, dess roll och funktion framställs i såväl texter som av anställda. Den andra frågan undrade hur lärosäten ställer sig till studenters behandling av personuppgifter. Avslutningsvis ville jag med den tredje frågan undersöka vad en eventuell begränsning av studenters personuppgiftsbehandling skulle kunna innebära både för högskoleutbildning i allmänhet och för biblioteks- och informationsvetenskap i synnerhet.

Inledningsvis kan konstateras att studentarbetet har en otvetydigt viktig roll och funktion i den högre utbildningen. Det fungerar både som en arbetsprocess, genom vilken studenten tillämnar vissa kunskaper och tillägnar sig nya färdigheter och förmågor, och som ett dokument. Dokumentet både beskriver hur och bevisar att processen har skett. Om arbetet blir godkänt fungerar det som ett bevis på att studenten verkligen uppfyllt lärosätets kriterier för ett självständigt och vetenskapligt arbete, och kan vara en starkt bidragande faktor till att studenten kan ta ut en examen. Det blir också en slags bevis för att lärosätet uppfyllt sitt uppdrag att erbjuda utbildning som vilar på en vetenskaplig grund. Men anställda vid lärosäten ger uttryck för olika synsätt huruvida studentarbeten är att betrakta som vetenskapliga dokument: en person menar att de är det eftersom de uppfyller de uppställda kriterierna, en annan att de självständiga arbetena inte är mer än en expanderad hemtenta.

Det är också oklart var gränsen går mellan vad som är utbildning och vad som är forskning. I den här uppsatsen har jag kunnat visa på att det finns olika definitioner av såväl forskning som forskare, och att inte minst utgör utbildning på forskarnivå en stor gråzon, där doktoranden både genomgår en utbildning till forskare *och är forskare*, eftersom hen kan anses bedriva forskning inom ramen för sin utbildning. Svårigheten att dra en klar och tydlig gräns mellan utbildning och forskning behöver inte vara av ondo. Däremot försvårar det för enskilda anställda och studenter att kunna avgöra vilka möjligheter och begränsningar som finns för ett individuellt arbete, till exempel vad gäller möjligheterna att behandla känsliga personuppgifter och kravet på etikprövning, beroende på om det klassas som forskning eller inte.

Studenters behandling av känsliga personuppgifter inom högskoleutbildningen kan vid första ögonkastet ses som en ickefråga. Det finns många andra ämnesområden, som inte innebär behandling av känsliga personuppgifter, som studenter kan röra sig inom. Ser man till biblioteks- och informationsvetenskap skulle det till exempel kunna handla om bibliometri, indexering eller katalogisering, och i den mån studenter vill göra intervjuer kan man begränsa dessa till att genomföras endast med personer i egenskap av deras yrkesroll, eller genom insamling av sekundärdata. Liknande lösningar för att undkomma frågan om behandling av känsliga personuppgifter kan förmodligen hittas även inom andra discipliner.

Om man betraktar dataskyddsförordningens uppräkningslista av olika typer av känsliga personuppgifter ur just ett biblioteksperspektiv blir det tydligt att många typer av

känsliga personuppgifter korresponderar med såväl minoritetsgrupper i samhället som målgrupper som inom folkbiblioteksverksamheten är prioriterade. Det handlar om nationella, språkliga, religiösa och etniska minoriteter, liksom minoritetsgrupper av personer med annan sexuell läggning än heterosexuell, transpersoner och personer med könsöverskridande identitet eller uttryck, samt personer med funktionsnedsättningar och personer med nedsatt fysisk eller psykisk hälsa. Detta är grupper som förvisso inte alltid behandlats väl i eller av forskningssamhället, och som förtjänar att skyddas genom lag, men som också förtjänar att få göra sina röster hörda och sina åsikter lyssnade till.

Om studenter inte tillåts behandla känsliga personuppgifter kan de inte utforma studentarbeten som tar tillvara på dessa gruppers och individers åsikter och upplevelser utifrån de personliga egenskaper som kategoriseras som känsliga personuppgifter. Det ska naturligtvis förtydligas att en människa är mer än till exempel sin religiösa övertygelse, sitt modersmål, sin funktionsförmåga eller könsidentitet, men faktum är att dessa faktorer påverkar människors livsvillkor, och endast den som är synskadad eller ickebinär kan säga något om hur hen upplever något utifrån just att vara synskadad eller ickebinär. Folkbiblioteken ska enligt bibliotekslagen ”ägnas särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information”.⁹⁹ Om man tolkar begreppet forskning och dataskyddsförordningen som att studentarbeten inte omfattas av undantaget för forskningsändamål, så skulle det kunna innebära att studenter till exempel inte kan genomföra arbeten där personer med funktionsnedsättning deltar. Det skulle kunna handla om bland annat användarstudier eller deltagande observationer om tillgängliga medier eller upplevd tillgänglighet i bibliotekslokaler, som med en strikt tolkning av dataskyddsförordningen inte kan genomföras.

Är det då problematiskt att studenter inte tillåts hantera dessa personuppgifter? Det finns ju forskare som kan bedriva forskning, och även riks- och intresseorganisationer som bevakar sina medlemmars intressen?

Naturligtvis finns det alternativ, till exempel att prata med representanter från intresseorganisationer eller ansvariga tjänstemän, men jag vill mena att det ställer dessa minoritetsgrupper i en ofördelaktig position när det kommer till att själva tillfrågas och få uttrycka sig. Deras åsikter behöver i så fall gå genom en annan instans som ska tolka och sammanställa både frågeställarens frågor och målgruppens svar, vilket kan ge helt andra resultat än om målgruppen tillfrågats direkt. Jämför detta med andra användargrupper som exempelvis studenter, äldre eller småbarnsföräldrar, som genom att inte tillfrågas i egenskap av känsliga personuppgifter kan ha direktkontakt med den som genomför en studie. Detta kan bli väldigt ofördelaktigt för minoritetsgrupperna, och väldigt fördelaktigt för andra grupper.

Samtidigt är det viktigt att inte glömma bort att det också finns etiska hänsyn att ta. Känsliga personuppgifter kallas känsliga av en anledning, och uppgift om till exempel religiös övertygelse eller sexuell läggning har historiskt sett använts, och används även än idag, av stater, forskarlag och radikala organisationer för att tillfoga skada och begå övergrepp mot minoritetsgrupper runtom i världen. Det är oerhört viktigt att försöka

⁹⁹ Bibliotekslag (2013:801). 4§. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801, hämtad 2019-12-22.

skydda människor mot denna typ av övergrepp, och att reglera i vilken utsträckning studenter får behandla känsliga personuppgifter kan därför ses som helt rimligt.

Det här är en svår balansgång att göra och den väcker en fråga om vilket syfte som högskolan ska fylla i ett demokratiskt samhälle. Enligt Wedlin och Pallas har högre utbildning ”kopplats nära samman med bredare sociala och politiska värden som demokrati, välfärd och social utjämning”.¹⁰⁰ När vi balanserar frågan om forskningsetik mot frågan om kunskapsintresset, idén om akademisk frihet mot lagstiftning, var hamnar dessa minoritetsgrupper och deras talan, och vilket värde ges de? Forsman reser ett antal frågeställningar kring vetenskap och samhällets begränsningar av den:

En annan fundamental fråga är om ett samhälles värdegrund - i den mån en sådan finns - över huvud taget bör få sätta gränser för forskningen i det samhället. Vetenskapen reduceras i så fall till en del som alla andra delar i det samhälle som råkar finnas här och nu. Men borde inte vetenskapen vara något mer tidlöst och självständigt i förhållande till samhället omkring? En fri vetenskap kan ses som ett värde i sig, och den innehåller en rad olika värden, bland annat värdet av vetenskaplig kunskap. Vad blir konsekvenserna då, om samhället sätter gränser? Och, å andra sidan, vilka konsekvenser blir det om inga gränser sätts?¹⁰¹

De gränser som har diskuterats i den här uppsatsen är satta både genom lagstiftning, på såväl nationell som EU-nivå, och genom lokala bestämmelser vid olika lärosäten. Det är dock värt att understryka att de olika lärosätena har mycket olika regler och bestämmelser, och att fråga sig vad detta beror på. Det finns inte utrymme i den här uppsatsen att gå in i en längre diskussion om detta, men en möjlig anledning kan vara den ökade organisatoriska autonomi som svenska lärosäten fick i förhållande till staten i och med autonomireformen 2011.

Autonomireformen innebar bland annat tydligare krav och förväntningar på att universiteten skulle vara ”självständiga och rationella organisationer med ansvar för sin egen utveckling och välgång”.¹⁰² Det är inte helt orimligt att tänka sig att högskolorna också har eget ansvar för hur de, deras verksamhet och deras studenter lever upp till dataskyddsförordningen. Wedlin och Pallas menar att den ökade organisatoriska friheten har fått kritik för att ha ”skett på bekostnad av den akademiska professionen”, och med en hänvisning till Ahlbäck Öberg et al, att ”avsaknaden av statlig reglering snarare än frihet skapat utrymme för styrning och styrförsök på lokal nivå som riskerar att hota centrala värden och grupper inom akademien”.¹⁰³ Som centrala värden betecknar Wedlin och Pallas ”kollegiala beslut, kritisk granskning, kreativ utveckling och fri

¹⁰⁰ Wedlin, Linda & Pallas, Josef. Styrning och frihet – en ohelig allians? I *Det ostyrd universitetet? Perspektiv på styrning, autonomi och reform av svenska lärosäten*, Linda Wedlin och Josef Pallas (red.), 9–37. Göteborg: Makadam förlag. 2017. S. 20

¹⁰¹ Forsman, s. 39f

¹⁰² Wedlin & Pallas, s. 14.

¹⁰³ Ibid, s. 18.

Ahlbäck Öberg, Shirin; Bennich-Björkman, Li; Hermansson, Jörgen; Jarstad, Anna; Karlsson, Christer & Widmalm, Sten (red.). *Det hotade universitetet*. Stockholm: Dialogos. 2016. Citerad i Wedlin, Linda & Pallas, Josef. Styrning och frihet – en ohelig allians? I *Det ostyrd universitetet? Perspektiv på styrning, autonomi och reform av svenska lärosäten*, Linda Wedlin och Josef Pallas (red.), 9–37. Göteborg: Makadam förlag. 2017. S. 18.

forskning”.¹⁰⁴ En annan möjlig anledning skulle kunna vara att samhällets syn på högre utbildning har förändrats, från att se högskolan som en plats för ”kunskapsproduktion och bildning” till ”en tendens att se lärosäten huvudsakligen som leverantörer av kompetent arbetskraft”, framför allt från politiskt håll.¹⁰⁵

Vad kommer det sig då att vissa lärosäten sätter upp så strikta lokala bestämmelser för studenters personsuppgiftsbehandling? Forsman skriver om att det hos människor kan finnas en ovilja mot att göra sig obekvämt eller ”omöjlig i en grupp”, och att denna ovilja kan få som konsekvens att forskare väljer att inte studera vissa ämnen.¹⁰⁶ Forsman menar att ”[en] lösning i detta fall är förstås att etiker och andra humanister avstår från att studera kontroversiella frågor och istället sysslar med mer ofarliga ämnen inom den egna disciplinen. Men detta innebär i sin tur att potentiellt viktiga frågor förblir outforskade”.¹⁰⁷ Detta resonemang kan appliceras även på studenters arbeten och högskolors inställning till deras behandling av känsliga personuppgifter. Att navigera lagstiftning som dataskyddsförordningen är inte helt lätt, och sanktionsavgifterna för brott mot just dataskyddsförordningen är mycket väl tilltagna. Avgiften ska vara ”effektiv, proportionerlig och avskräckande” och för svenska myndigheter, vilket högskolor och universitet är, kan sanktionsavgiften uppgå till 10 miljoner kronor för allvarliga överträdelser.¹⁰⁸ Kanske är det kort sagt enklare för lärosätena att helt förbjuda denna typ av personuppgiftsbehandling, än att antingen ta diskussionen och striden med lagstiftare och tillsynsmyndighet, eller inte göra någonting och riskera att granskas och fällas. Det kan också finnas en rädsla för att samhällets förtroende för akademien och forskningen över lag kan skadas.

Samtidigt är det tydligt att de tio lärosäten som granskats i den här studien presenterar mycket olika ställningstaganden till gällande lagstiftning på sina öppna webbplatser, och vad lagstiftningen innebär för studenternas arbeten. Vissa lärosäten har inte publicerat några regler alls på sin öppna webbplats, medan andra har väldigt uttryckliga regler och till och med förbud för viss personuppgiftsbehandling. Detta antyder att det kan råda en osäkerhet bland universitet och högskolor kring vad lagstiftningen verkligen innebär, men resulterar också i en verklig skillnad mellan vilka förutsättningar studenter får för sitt självständiga arbete, och därmed sin utbildning, vid olika lärosäten.

Här vill jag återigen lyfta Karlstads universitets text ”GDPR för studenter”, där universitetet hänvisar till propositionen *Vissa etikprövningsfrågor m.m.* som grund för sitt förbud mot studenters behandling av känsliga personuppgifter, snarare än till själva etikprövningslagen. Detta är intressant eftersom propositionen bifölls och lagen ändras enligt dess förslag 2008. Karlstads universitet hänvisar alltså inte till lagen utan till *resonemanget* bakom en lagändring.

Propositionen gör visserligen skillnad på forskning och utbildning, men det står inte att studentarbeten inte skulle kunna vara forskning, utan endast att arbete som utförs inom

¹⁰⁴ Wedlin & Pallas, s. 19.

¹⁰⁵ Müller, Dieter K. Frisedel utan krav på motprestation. I *Kampen om kunskap. Akademi och praktik*, Alex Brechensbauer, Maria Grafström, Anna Jonsson och Mikael Klintman (red.), 95–102. Stockholm: Santérus förlag. 2019. S. 99.

¹⁰⁶ Forsman, s. 85

¹⁰⁷ Ibid, s. 85

¹⁰⁸ Datainspektionen. *Sanktionsavgifter och varningar*. <https://www.datainspektionen.se/lagar--regler/dataskyddsförordningen/sanktionsavgifter-och-varningar/>, hämtad 2019-12-27.

grundnivå och avancerad nivå inte ska omfattas av etikprövningslagen. Som exempel på känsliga uppgifter lyfter propositionen statistik om brott, dödsfall och sjukdomar, och att denna typ av uppgifter kan vara potentiellt integritetskänsliga. Regeringen menar därför att studenter, som inte kan förväntas ha tillräcklig kunskap för att hantera den här typen av uppgifter, inte ska åläggas ansvaret för den typen av verksamhet och uttrycker i propositionen sin vilja: "... att det direkt av etikprövningslagen ska framgå att sådana arbeten inte faller under lagens tillämpningsområde".¹⁰⁹ Andra typer av känsliga personuppgifter omnämns inte.

Varifrån kommer då dessa begränsningar? I första hand naturligtvis från gällande lagstiftning. Det är dock inte lärare och handledare inom högskoleutbildningen som beslutar om eller tolkar lagar. Beslut om lagar fattas av politiker, och beslut om övergripande regler för ett helt lärosäte fattas troligen av rektor och styrelse, eller åtminstone på en administrativ eller strategisk nivå, snarare än en operativ. Och enligt Forsman är det just politiker, både på nationell nivå och i högskolestyrelser, och administratörer, som genom lagstiftning och reglementen kan såväl begränsa som utvidga forskningsfriheten.¹¹⁰ Det här är också något som kunde anas mellan raderna i de båda intervjuer jag genomförde.

U talade vid flera tillfällen om vad hen och hens kollegor hade diskuterat gällande dataskyddsförordningen, och talade om detta på ett sätt som antydde att hen trodde att universitetet som organisation kanske hade, eller på sikt skulle kunna ha, en annan åsikt. När U talade om Karlstads universitets regler, sa hen: "Jag vet inte vad de har för jurist i Karlstad men hoppas att de inte influerar våran jurist här", vilket också antyder att frågan om vad studenter får och inte får göra inte nödvändigtvis ligger hos lärare och handledare, utan på andra beslutsnivåer.¹¹¹ När L pratade om Linnéuniversitetets regler var det tydligt att hen inte uppfattade dem som begränsande varken gällande ämnesval eller metoder på någon utbildningsnivå. Det som hen anförde som meningen och syftet med reglerna framgår dock inte, i min mening, i den faktiska texten, vilket föranleder frågan om andra anställda vid samma universitet gör samma tolkning.

Vid de högskolor som tillämpar en striktare begränsning skulle man, om man drar resonemanget till dess yttersta spets, kunna se förbudet om studenters behandling av känsliga personuppgifter som en slags osynliggörande av berörda minoritetsgruppers upplevelser och röster i alla typer av "vetenskapligt experimentellt eller teoretiskt arbete" som utförs inom högskoleutbildningens grundnivå och avancerade nivå. Även om anställda vid lärosätena kanske inte ser det som ett hot för framtida forskning att studenter inte kan behandla känsliga personuppgifter tål det att diskuteras vilka konsekvenser som dylika förbud kan få för dessa grupper. Det är också viktigt att fråga sig huruvida det är rimligt att en sådan otydlighet från lagstiftaren kan resultera i så olika förhållningssätt bland olika statliga högskolor, som alltså har samma huvudman och samma utbildningsuppdrag. Därtill är det viktigt, ur ett demokrati- och folkhälsoperspektiv, att fråga sig om det är förenligt med demokratiska värden och den högre utbildningens syften att vissa lärosäten genom sina regler potentiellt omöjliggör

¹⁰⁹ Prop 2007/08:44 *Vissa etikprövningsfrågor m.m.*, <https://data.riksdagen.se/fil/635FEC07-154C-4B5D-9856-6787CEB14D4F>, hämtad 2019-12-13.

¹¹⁰ Forsman, s. 97.

¹¹¹ Intervju U.

för vissa grupper att få komma till tals genom medverkan i studenters självständiga arbeten.

Om man avslutningsvis ska se till biblioteks- och informationsvetenskapen är det tydligt att ingen av intervjupersonerna är alltför orolig över konsekvenser för ämnets inriktning, även om U tyckte det ”vore väldigt synd” att begränsa studentarbetena genom striktare regler. Det som jag personligen vill lyfta som orosmoment är kanske inte vilka konsekvenser som dylika begränsningar kan få för forskning inom området, utan för utbildningen och även för berörda professionella fält, däribland folkbiblioteken. Folkbiblioteken har omfattande bildnings- och demokratiuppdrag, och ska både finnas till för alla och särskilt för vissa målgrupper.¹¹² Att klara att möta dessa uppdrag kan innebära utmaningar som genererar nya lösningar och arbetssätt, men alla utmaningar är inte stora nog att tas upp och undersökas på forskarnivå, eller för den delen finansieras som forskningsprojekt. Här kan studentarbeten fylla en viktig roll genom att studera små företeelser eller aspekter av fenomen, om än i avgränsade projekt och med begränsat omfång. Det kan, som i mitt fall, handla om hur hbtq-personer uppfattar bibliotekens service – en fråga som i Sverige idag på forskningsnivå endast avhandlats i ett enda konferensbidrag.¹¹³ Det kan också handla om hur personer som talar minoritetsspråk, eller personer som på grund av läs- eller funktionsnedsättning behöver tillgängliga medier, upplever att deras behov tillgodoses av deras folkbibliotek.

Vad gäller utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap är det inte svårt att se att till exempel användarstudier och deltagande observationer blir svårare att genomföra om studenter inte får behandla känsliga personuppgifter. På sikt kan det kanske bli så att vissa insamlingsmetoder inte används på grundnivå eller avancerad nivå, eller att vissa typer av data inte kan samlas in därför att de potentiellt skulle kunna härledas till en känslig personuppgift. Ett alternativ skulle kunna vara att studenterna hänvisas till att endast arbeta utifrån ”säkra” frågor, vilket på sikt kan leda till ett osynliggörande av vissa grupper. Det skulle också kunna resultera i att studentarbetena blir uddlösa och strömlinjeformade. I min studie gav båda intervjupersonerna uttryck för åsikten att studentarbeten mycket sällan bidrar till kunskapsproduktion och forskning, och det finns en risk att studentarbeten som begränsats på sätt som beskrivits ovan skulle kunna bidra till kunskapsproduktion i än mindre utsträckning än vad som sker idag.

Det är också en fråga om vilken vikt studentarbetet har, eller bör ha. För många studenter är det självständiga arbetet otvivelaktigt en slutprodukt, ett sista moment att klara av för att ta examen. Men studentarbetet kan också vara socialt betydelsefullt, och inom vissa områden kan det vara en faktor som vägs in vid till exempel anställning. Om studenten vill studera vidare och kanske påbörja en forskarutbildning har tidigare examensarbeten stor vikt. Om synen på studentarbetet verkligen är att det ”bara” ska vara en övning, finns det kanske ingenting som säger att övningen i så fall inte kan delas upp i flera delar och genomföras moment för moment, utan att verkliga fenomen eller för den delen verkliga personer någonsin berörs. Det väcker emellertid frågan om studentarbetet i så fall verkligen kan fylla sin funktion som process, som dokument och som bevis, eller om dess roll måste omvärderas.

¹¹² Bibliotekslag (2013:801) 2§, 4–5§, 8§

¹¹³ Vid sökning i DiVA, Digitala Vetenskapliga Arkivet, återfinns vid en enkel fritextsökning efter forskningspublikationer som innehåller orden ”bibliotek” och ”hbtq” endast en träff, ett konferensbidrag från 2013. Sökningen genomfördes 2020-01-07.

8 Slutsats

Denna uppsats, inte minst dokumentanalysen, intervjuerna och diskussionen, har visat att det inte finns några enkla, entydiga svar på de frågor som ställdes upp i uppsatsens början. Tvärtom återstår många frågor, och ett stort discussionsarbete både inom enskilda lärosäten och inom akademien som samhällssektor.

Den valda metoden hade både begränsningar och förtjänster. Det finns många fler lärosäten i Sverige än de tio som ingår i den här uppsatsen, och det hade varit intressant att studera fler lärosätens olika ställningstaganden. Likaså hade dokumentanalysen kunnat berikas med dokument hämtade även från interna webbplatser. Det hade också varit intressant att genomföra fler intervjuer, för att inhämta ytterligare perspektiv, inte bara från personer inom biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningar, utan även inom andra utbildningar och från administrativ personal som exempelvis jurister. Samtidigt gav användandet av de båda metoderna både bredd och djup, och öppnade upp för en intressant och mer mångsidig diskussion.

Jag har i den här uppsatsen kunnat visa att det självständiga studentarbetet har en betydelsefull roll i högskoleutbildningen och att den fyller en viktig funktion både som ett led i och ett bevis på studentens utbildning. Däremot har jag även kunnat visa på att det hos anställda vid lärosäten också kan finnas en attityd om att studentarbetet bara är en studieuppgift bland andra, vilket antyder att framför allt kandidatuppsatser kan ha en jämförelsevis låg status inom högskolan. Jag har också kunnat visa att svenska lärosäten, åtminstone på sina publika webbplatser, i mycket varierande utsträckning har tagit ställning till frågan om studenters personuppgiftsbehandling, och att skalan går från inget offentligt ställningstagande över huvud taget till uttryckliga förbud mot sådan behandling. Avslutningsvis har jag kunnat lyfta olika tänkbara konsekvenser av en begränsning av studenters personuppgiftsbehandling, däribland ett osynliggörande av minoritetsgrupper.

För framtida forskning rekommenderar jag dels att göra en mer omfattande och ingående dokumentanalys, liksom att göra en separat men mer djuplodande intervjustudie. Det vore också intressant att studera frågan om studenters personuppgiftsbehandling ur såväl ett informationspolitiskt som ett informationsjuridiskt perspektiv, men även att mer ingående undersöka studentarbetet och dess roll och funktion i högre utbildning ur ett vetenskapsteoretiskt perspektiv. Det är också min förhoppning att den här uppsatsen kan ha väckt tillräckligt med frågor och funderingar för att inspirera till en kritisk diskussion även inom andra inriktningar än biblioteks- och informationsvetenskap.

Syftet med uppsatsen var att studera studentarbetet som vetenskaplig process och dokument, dess förhållande till forskning och kunskapsproduktion, samt undersöka om dess roll och funktion kan komma att förändras i och med eventuella begränsningar av studenters personuppgiftsbehandling vid vissa lärosäten. Uppsatsen visar inte att det finns någon överhängande risk för att studentarbetets roll eller funktion kan komma att förändras om eller när studenters möjligheter till personuppgiftsbehandling begränsas. Däremot kan studentens frihet att välja ämne eller metod, i den mån en sådan frihet kan sägas finnas, inskränkas. Det kan också, potentiellt, innebära att frågor och fenomen som är alltför små för att bli aktuella för forskning över huvud taget inte behandlas inom

den akademiska världen, om och när studenter inte kan behandla dem inom ramen för sina självständiga arbeten. Vilka konsekvenser det i sin tur kan få är kanske av större intresse att diskutera ur ett demokratiskt perspektiv än ett akademiskt.

Dataskyddsförordningen är en relativt ny lag och ännu saknas prejudicerande fall, vilket gör det svårt för någon att veta med säkerhet i vilken utsträckning den gäller akademisk verksamhet, särskilt med hänsyn till högskolornas utbildningsuppdrag och annan lagstiftning. Därför är det också svårt att säga om lärosäten som infört strikta begränsningar av studenters personuppgiftsbehandling har gjort mer rätt eller fel än lärosäten som inte infört några begränsningar alls. Det är heller inte orimligt att det finns begränsningar, men på sikt är det kanske inte hållbart att varje lärosäte, eller i värsta fall enskilda anställda, gör egna tolkningar av hur rådande lagar gäller högskolornas verksamhet. Det kanske är ett beslut som ska göras på en högre nivå och gälla för samtliga lärosäten – men det kan innebära att lärosätena ger upp en del av sin självständighet och sin akademiska frihet till politiska beslut på nationell nivå. Det väcker frågan om vad som i så fall händer om den politiska församlingen inte lägger vikt vid att forskningen ska vara etisk.

Avslutningsvis kan man konstatera att det finns goda skäl för att reglera vem eller vilka som får behandla känsliga personuppgifter och för vilka ändamål. Det är inte den här uppsatsens mening att uppmana till ytterligare lagstiftning som ställer upp avgränsningar för vad som är och inte är forskning och utbildning, eller vad som ska omfattas av vissa lagar eller vissa undantag till lagar. Däremot vill jag med den här uppsatsen uppmana lärosäten, deras lärare, administrativa personal och även studenter, att fortsätta en kritisk diskussion om dessa begränsningar; var begränsningarna kommer ifrån och vad de kan få för konsekvenser – inte bara för den enskilda utbildningen eller institutionen, eller ens det egna lärosätet, utan även för samhället i stort och den funktion som högskolan är satt att fylla. Alldeles särskilt som det enda som krävs för att även en student ska få behandla känsliga personuppgifter, i lagens mening, är ett informerat samtycke.

Källförteckning

Ahlbäck Öberg, Shirin; Bennich-Björkman, Li; Hermansson, Jörgen; Jarstad, Anna; Karlsson, Christer & Widmalm, Sten (red.). *Det hotade universitetet*. Stockholm: Dialogos. 2016. Citerad i Wedlin, Linda & Pallas, Josef. Styrning och frihet – en ohelig allians? I *Det ostyrda universitetet? Perspektiv på styrning, autonomi och reform av svenska lärosäten*, Linda Wedlin och Josef Pallas (red.), 9–37. Göteborg: Makadam förlag. 2017.

Ahrne, Göran & Svensson, Peter. *Handbok i kvalitativa metoder*. 2:a uppl. Stockholm: Liber AB. 2015.

Andersen, Ib. *Den uppenbara verkligheten. Val av samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur AB. 1998.

Andrén, Carl-Gustaf. *Nationalencyklopedin*, forskning.
<http://www.ne.se.lib.costello.pub.hb.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/forskning>, hämtad 2019-12-05.

Bibliotekslag (2013:801). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801, hämtad 2019-12-22.

Björklund, Maria & Paulsson, Ulf. *Seminarieboken*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur AB. 2012.

Bryman, Alan. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3:e uppl. Stockholm: Liber AB. 2016.

Buckland, Michael K. Information as Thing. *Journal of the American Society for Information Science*, 42, no. 5, 1991: 351-360.
<http://search.proquest.com/docview/216897238/>, hämtad 2019-12-21.

Codex. *Forskning som involverar människan*.
<http://www.codex.vr.se/forskningmanniska.shtml>, hämtad 2019-12-20.

Datainspektionen

Dataskyddsförordningen. <https://www.datainspektionen.se/lagar--regler/dataskyddsförordningen/dataskyddsförordningen---fulltext/#9>, hämtad 2019-12-20.

Känsliga personuppgifter. <https://www.datainspektionen.se/lagar--regler/dataskyddsförordningen/kansliga-personuppgifter/>, hämtad 2019-11-16.

När känsliga personuppgifter får behandlas.
<https://www.datainspektionen.se/lagar--regler/dataskyddsförordningen/kansliga-personuppgifter/nar-kansliga-personuppgifter-far-behandlas/>, hämtad 2019-11-16.

Sanktionsavgifter och varningar. <https://www.datainspektionen.se/lagar--regler/dataskyddsförordningen/sanktionsavgifter-och-varningar/>, hämtad 2019-12-27.

Vad är egentligen en personuppgift? Hämtad från <https://www.datainspektionen.se/vagledningar/en-introduktion-till-dataskyddsförordningen/vad-ar-en-personuppgift/>, 2019-11-16

Degerblad, Jan-Eric & Hägglund, Sam. *Akademisk frihet – en rent akademisk fråga?* Höskoleverkets rapportserie 2001:21 R. Stockholm: Höskoleverket. 2001.

Djurskyddslag (2018:1192). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/djurskyddslag-20181192_sfs-2018-1192, hämtad 2020-01-04.

Etikprövningsmyndigheten. *Vanliga frågor.* <https://etikprovningensmyndigheten.se/vanliga-fragor/>, hämtad 2019-12-05.

Ferraris, Maurizio. *Documentality: why it is necessary to leave traces.* New York: Fordham University Press. 2013.

Forsman, Birgitta. *Forskarens frihet: om makt och moral.* Lund: Studentlitteratur AB. 2007. E-bok.

Frängsmyr, Tore. *Nationalencyklopedin*, vetenskap. <http://www.ne.se.lib.costello.pub.hb.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/vetenskap>, hämtad 2020-01-04.

Husén, Torsten. *Nationalencyklopedin*, akademisk frihet. <http://www.ne.se.lib.costello.pub.hb.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/akademisk-frihet>, hämtad 2019-12-09.

Högskolan Dalarna.

Forskningsetiska nämnden. <https://www.du.se/sv/om-oss/hogskolan-dalarna/organisation-och-styrning/ovriga-namnder/forskningsetiska-namnden-fen/>, hämtad 2019-12-13.

Forskningsetiska anvisningar för examens- och uppsatsarbeten vid Högskolan Dalarna. <https://www.du.se/globalassets/global/styrdokument/forskning/3.-regler/forskningsetiska-anvisningar-for-examens--och-uppdatsarbeten-2017-03-13.pdf>, hämtad 2019-12-22.

Högskolan i Borås. *Regler.* <https://www.hb.se/Student/Mina-studier/Regler-for-studenters-behandling-av-personuppgifter-/Regler/>, hämta 2019-12-13.

Högskolan i Skövde. *Dataskydd (GDPR).* <https://www.his.se/om-oss/Sakerhet-pa-Hogskolan-i-Skovde/sakerhetsportalen/Dataskydd-GDPR/>, hämtad 2019-12-13.

Högskolan Väst. *Uppsatsskrivande och forskningsetik.* <https://bibliotek.hv.se/skriva/uppssatsskrivande-och-forskningsetik/>, hämtad 2019-12-13.

Högskoleförordning (1993:100), bilaga 2. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskoleforordning-1993100_sfs-1993-100, hämtad 2019-12-21.

Högskolelag (1992:1434). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskolelag-19921434_sfs-1992-1434, hämtad 2019-12-21.

Jacobsson, Katharina & Skansholm, Ann. *Handbok i uppsatsskrivande – för utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB. 2019.

Karlstads universitet. *GDPR för studenter*. <https://www.kau.se/student/ar-student/it-stod/hjalp/gdpr/gdpr-studenter>, hämtad 2019-12-13.

Lag (2003:460) om etikprovning av forskning som avser människor. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003460-om-etikprovning-av-forskning-som_sfs-2003-460, hämtad 2019-11-30.

Lindstedt, Inger. *Forskningens hantverk*. Uppl. 2. Lund: Studentlitteratur AB. 2019.

Linnéuniversitetet. *GDPR för studenter*. <https://lnu.se/ub/skriva-och-referera/Skriva-akademiskt/gdpr-for-studenter/>, hämtad 2019-12-13.

Müller, Dieter K. Frisedel utan krav på motprestation. I *Kampen om kunskap. Akademi och praktik*, Alex Brechensbauer, Maria Grafström, Anna Jonsson och Mikael Klintman (red.), 95–102. Stockholm: Santérus förlag. 2019.

Nyberg, Rainer & Tidström, Annika (red.). *Skriv vetenskapliga uppsatser, examensarbeten och avhandlingar*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur AB. 2012.

Patientdatalag (2008:355). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/patientdatalag-2008355_sfs-2008-355, hämtad 2020-01-04.

Prop 2007/08:44 *Vissa etikprovningsfrågor m.m.*, <https://data.riksdagen.se/fil/635FEC07-154C-4B5D-9856-6787CEB14D4F>, hämtad 2019-12-13.

Random.org, *List Randomizer*. <https://www.random.org/lists/>, hämtad 2019-10-25.

Regeringen. *Nya nomineringspersoner till universitet och högskolor*. 2019-08-21. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/08/nya-nomineringspersoner-till-universitet-och-hogskolor/>, hämtad 2020-01-05.

RFSL, *Hbtq*, <https://www.rfsl.se/hbtq-fakta/hbtq/>, hämtad 2019-09-06.

Rienecker, Lotte & Stray Jørgensen, Peter. *Att skriva en bra uppsats*. Uppl. 4. Stockholm: Liber AB. 2018.

Rowley, Jennifer. The wisdom hierarchy: representations of the DIKW hierarchy. *Journal of information science*, 33, no. 2, 2007: 163-180.
<https://doi.org/10.1177/0165551506070706>.

Sohlberg, Peter & Sohlberg, Britt-Marie. *Kunskapens former. Vetenskapsteori, forskningsmetod och forskningsetik*. 4:e uppl. Stockholm: Liber AB. 2019.

Söderbom, Arne & Ulvenblad, Pia. *Värt att veta om uppsatsskrivande – rapporter, projektarbete och examensarbete*. Lund: Studentlitteratur AB. 2016.

Umeå universitet. *Etikgranskning*. <https://www.umu.se/student/mina-studier/tandlakarprogrammet/examensarbete/etikgranskning/>, hämtad 2019-12-13.

Universitetskanslersämbetet

Forskning, <https://www.uka.se/fakta-om-hogskolan/forskning.html>, hämtad 2019-11-01

Så styrs högskolesektorn. <https://www.uka.se/fakta-om-hogskolan/sa-styrs-hogskolesektorn.html>, hämtad 2020-01-05.

Universitet och högskolor, <https://www.uka.se/fakta-om-hogskolan/universitet-och-hogskolor.html>, hämtad 2019-12-20

Utvärderingar 2011-2015, <https://www.uka.se/om-oss/var-verksamhet/historik/utvarderingar-2011-2015.html>, hämtad 2019-11-01

Vad är en högskoleutbildning?, <https://www.uka.se/fakta-om-hogskolan/vad-ar-en-hogskoleutbildning.html>, hämtad 2019-11-01

Vetenskapsrådet. *God forskningssed*. 2017.
<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>, hämtad 2019-12-20

Wedlin, Linda & Pallas, Josef. Styrning och frihet – en ohelig allians? I *Det ostyrda universitetet? Perspektiv på styrning, autonomi och reform av svenska lärosäten*, Linda Wedlin och Josef Pallas (red.), 9–37. Göteborg: Makadam förlag. 2017.

Zhang, Yan & Wildemuth, Barbara M. Qualitative Analysis of Content. I Wildemuth, Barbara M., *Applications of social research methods to questions in information and library science* (s. 308-319). Westport, Conn.: Libraries Unlimited. 2009.

Bilaga 1: Följebrev, kontakt inför intervju

Hej!

Du får det här mejlet i egenskap av representant för INSTITUTION/FAKULTET vid HÖGSKOLANS NAMN. Om du anser att någon annan på INSTITUTIONEN/FAKULTETEN bör ta emot mejlet istället får du gärna antingen vidarebefordra det till rätt person, eller svara på det här mejlet med kontaktuppgifter till rätt person.

Mitt namn är Hannah Frisell och jag skriver just nu min kandidatuppsats inom Bibliotekarieprogrammet på Högskolan i Borås. Uppsatsen handlar i korthet om studentuppsatsen som vetenskapligt dokument, dess roll inom högskolornas och universitetens kunskapsproduktion samt studentuppsatsens relation till forskning. Utgångspunkten tas i hur olika tolkningar av dataskyddsförordningen innebär olika begränsningar eller möjligheter för studenters hantering av personuppgifter i samband med deras examensarbeten.

I uppsatsen gör jag en dokumentanalys av tio högskolors informationstexter om studenters personuppgiftshantering, och som komplement till den analysen skulle jag vilja genomföra intervjuer med representanter från de av de granskade lärosätena som erbjuder utbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap. Syftet med intervjuerna är att synliggöra olika perspektiv på studentuppsatsen, som såväl process som dokument, i förhållande till forskning och kunskapsproduktion, och om dess roll och funktion kan komma att förändras i och med begränsningar av studenters personuppgiftshantering.

Intervjun kommer att genomföras över Skype eller Discord, eller om så önskas er högskolas egen plattform för ljud-bild-kommunikation. Intervjusamtalet kommer att spelas in, och hela intervjun beräknas ta cirka 30–45 minuter. Om du går med på att bli intervjuad kommer jag i uppsatsen endast nämna vid vilket lärosäte du är anställd, och i övrigt utelämnar all sådan information som kan kopplas till dig som person.

Jag hoppas att du har möjlighet att ställa upp på en intervju, och att den kan genomföras senast 18 december. Jag ber att du återkommer till mig med svar om du kan medverka eller inte senast 5 december. Om du önskar kan du få ta del av frågorna i förväg.

Med vänlig hälsning och förhoppning om positivt svar,
Hannah Frisell

TELEFONNUMMER
MEJLADRESS

Mina handledare vid Högskolan i Borås är Erik Joelsson och Amira Sofie Sandin. Om ni har frågor om min uppsats är ni välkomna att kontakta Amira Sofie via E-POST eller TELEFON.

Bilaga 2: Intervjuguide

Fråga om samtycke för inspelning.

Datum för intervju.

Presentation av mig som intervjuar, om studien och dess ämne.

Information om intervjun och om att intervjupersonen när som helst kan ställa frågor, be om förtydliganden, låta bli att svara, avsluta intervjun eller helt återkalla sitt samtycke.

Fråga om personen vill läsa transkriberingen av intervjun.

Fråga om personen vill läsa den färdiga uppsatsen.

Frågor

Hur ser du på begreppet kunskapsproduktion? Hur skulle du förklara det?

Vad skiljer kunskapsproduktion från forskning?

Vem kan ägna sig åt forskning? Vem är forskare?

Vad skulle du säga kännetecknar en bra studentuppsats, på exempelvis kandidatnivå?

Hur bör en bra studentuppsats förhålla sig till forskning?

I vilken utsträckning ska en bra studentuppsats efterlikna forskning? Är en studentuppsats forskning?

Om du tänker dig studentuppsatsen som ett vetenskapligt dokument och process, finns det egenskaper hos studentuppsatsen som inte finns inom forskningen? Finns det egenskaper hos forskning som inte finns inom studentuppsatsen?

Hur värderas studentuppsatsen som vetenskapligt dokument?

Hur ser du på studentuppsatsen som ett led i forskning eller kunskapsproduktion?

Flera högskolor i Sverige har idag regler för hur studenter får hantera personuppgifter, framför allt känsliga personuppgifter. Har du noterat eller stött på några utmaningar i relation till (studenters) hantering av personuppgifter?

Vilka konsekvenser kan det få för studentuppsatsen som vetenskapligt arbete och process, att begränsa studenters personuppgiftshantering?

Vilka konsekvenser, om några, skulle du säga att det kan få för forskning och kunskapsproduktion, att begränsa studenters personuppgiftshantering?

T.ex. vad gäller val av ämne eller metod, forskningsinriktning, doktorandprojekt? Vilka metoder kan bli vanligare i eller försvinna från studentarbeten? Kan t.ex.

användarstudier minska i antal, till förmån för textanalys eller statistik? Vad får det här för konsekvenser för B&I?

Har du något mer du skulle vilja tillägga, någon tanke som slagit dig?

Bilaga 3: Länkar till lärosätenas dokument

Karlstads universitet

GDPR för studenter, <https://www.kau.se/student/ar-student/it-stod/hjalp/gdpr/gdpr-studenter>

Text hämtad 2019-10-25, då senast uppdaterad 2019-05-15.

Linnéuniversitetet

GDPR för studenter, <https://lnu.se/ub/skriva-och-referera/Skriva-akademiskt/gdpr-for-studenter/>

Hämtad 2019-10-25, då senast uppdaterad 14 oktober 2019.

Luleå tekniska universitet

Webbplatsen besöktes första gången 2019-10-29 och vid det tillfället hittades ingen sida, text eller dokument om studenters behandling av personuppgifter. Webbplatsen besöktes igen 2019-12-01 och inte heller då hittades någon text om studenters behandling av personuppgifter, utan endast information till forskare om hur man skriver en datahanteringsplan, <https://www.ltu.se/ltu/lib/Publicera/Publicerings-och-forskarstod/Forskningsdata/Skriva-datahanteringsplan>

Högskolan i Borås

Regler för studenters behandling av personuppgifter (med undersidor), <https://www.hb.se/Student/Mina-studier/Regler-for-studenters-behandling-av-personuppgifter/>

Hämtad 2019-10-29.

Umeå universitet

Webbplatsen besöktes första gången 2019-10-29 och vid det tillfället hittades ingen sida, text eller dokument om studenters behandling av personuppgifter. Webbplatsen besöktes igen 2019-12-01 och då hittades en text om etikgranskning av studentarbeten inom Tandläkarprogrammet:

Etikgranskning, <https://www.umu.se/student/mina-studier/tandlakarprogrammet/examensarbete/etikgranskning/>

Hämtad 2019-12-01.

Lunds universitet

Webbplatsen besöktes första gången 2019-10-29 och vid det tillfället hittades ingen sida, text eller dokument om studenters behandling av personuppgifter.

Högskolan Väst

Uppsatsskrivande och forskningsetik, <https://bibliotek.hv.se/skriva/ uppsatsskrivande-och-forskningsetik/>

Hämtad 2019-10-29, då senast uppdaterad 2019-05-16.

Högskolan i Gävle

Upphovsrätt och personuppgifter, <https://www.hig.se/Ext/Sv/Biblioteket/Skriva-och-publicera/Upphovsratt-och-personuppgifter.html>

Hämtad 2019-10-29, då senast uppdaterad 2019-03-14.

Högskolan Dalarna

Forskningsetiska nämnden, <https://www.du.se/sv/om-oss/hogskolan-dalarna/organisation-och-styrning/ovriga-namnder/forskningsetiska-namnden-fen/>

Hämtad 2019-10-29, då senast uppdaterad 2019-10-23.

Högskolan i Skövde

Dataskydd (GDPR), <https://www.his.se/om-oss/Sakerhet-pa-Hogskolan-i-Skovde/sakerhetsportalen/Dataskydd-GDPR/>

Hämtad 2019-12-01.